

ממנו קאמר דמכל מקום לריך האדם
מדלו לכוף את ילדו משום תנו עוז
לאלהים שבאמת הש"י עושה הכל
אף בלא פעולת אדם אך שהאדם
מחויב לעשות מה
וגו' מכרוע על **ב** "בני באל תשיח שום שיחה שהש"י עוסק בו
בבית כדאיתא בזוה"ק

(ויקרא י"ח:) הבו לי חילא יעו"ש
והדברים מרמזין למה דאיתא בזוה"ק
בא (ל"ב:) וכד עבדין ישראל עבדין
דכשרין יהבין תוקפא וחילא לקב"ה
ועל דא כתיב תנו עוז לאלהים צמה
צעובדין דכשרין :

ב "בני. מכאן ועד פיסקא למ"ד
הזהירו צעניני מלות תורה
וגמ"ח ולדקה מפני שהמלות הם
הכנה לתפלה שתהא מקובלת כדתניא
(בתוספתא מעשר שני סוף פ' ד')
כל העוסקים במלות פיהם פתוח
בתפלה לפני המקום ואמרינן (במס'
זרכות ל"א.) אין עומדין להתפלל
אלא מתוך שמחה של מילה ע"ש
ומלות הללו שהוא מזהירו בהם
שייכים ביותר קודם התפלה ותורה
שייך ביותר קודם התפלה כדאמרינן
במסכת זרכות (שם) אין עומדין
להתפלל וכו' אלא מתוך דבר הלכה
וכו' ע"ש, וצירושלמי (ריש זרכות)
איתא כדי לעמוד בתפלה מתוך דברי
תורה, ובמדרש (שוח"ט מזמור י"ז)
שלא עמדנו בתפלה אלא מתוך דברי

תורה

לדקה ממני. דוד אמר הודו לה' כי
טוב יעו"ש, וכמו שלמדו משלמה
המלך (זרכות ל"ד:) המלך כיון שכרע
שוב אינו זוקף שנאמר ויהי ככלות
שלמה להתפלל
וגו' מכרוע על **ב** "בני באל תשיח שום שיחה שהש"י עוסק בו
בבית כדאיתא בזוה"ק

הוא הודיה וכריעה ע"י שרואה
שהש"י הוא המליל עני מחזק ממנו
ועי"ז הש"י מושיעו ומלילו. וזה אמרו
כאן כל עלמותיך תרגיש כג"ל מש"ס
זרכות (כ"ח:) וזה הוא זכריעה
שמלותה בכל זרעה אלא שתקוהו (שם
ל"ד.) רק באבות תחלה וסוף ובהודאה
תחלה וסוף ועי' חוס' (שם ד"ה מלמדין
י"ב: ד"ה כרע) ועיקר הכריעה הוא
בהודיה להכי מיייתי עלה מקרא דכל
עלמותי תאמרנה ה' וגו' מליל עני
מחזק ממנו, ולזה סמך ענין לו לכוף
את ירך לפי שאיתא במדרש שומר
טוב (מזמור ל"ד) פודה ה' ינפש
עבדיו שפודה מילר הרע ומסיים
שם מליל עני מחזק ממנו אמר רב
אחא מליל ילר טוב מילר רע עני
ואביון מגוזלו יש גזילה יותר מזו,
וכדאיתא בסוכה (נ"ב:) ילרו של אדם
מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו
ואלמלא הקב"ה שעוזר לו אינו יכול
לו שנא' (תהלים ל"ז) ה' לא יעזבו
בידו ולא ירשיענו בהשפטו יעו"ש,
ולזה אחר שסיים מליל עני מחזק

על זה (שם במדרש משלי) נכנסת לבית המדרש וראית חכמים שיושבין ומתעסקין בחדושה של תורה הע אוניך לדבריהם (ועי' מס' דא"ז ריש פ"ב) ובזכרות במית המדרש יהם אוניך ושמע (כ"ג.) ובמדרש דברי חכמים יואל תהי בו לכל רבה (ר"פ תבוא) דבר והיה אם שמוע

תשמע בקול ה' אלהיך זש"ה (משלי ח') אשרי אדם שומע לי וכו' אמר הקב"ה אשריו לאדם ששמועותיו לי וכו'. ד"א והיה אם שמוע א"ר יהושע דסכנין בשם ר' לוי אמר הקב"ה אם שמעת למלותי אף אני שומע תפלתך וכו' א"ר יהושע א"ר נחמן כל מי שבא לבית הכנסת ושומע דברי תורה זוכה לישב בין החכמים לעתיד לבוא (ובמדרש משלי פ' י"ד) אמר הקב"ה אימתי אני מתעלה בעולמי בשעה שישראל נאמפים לבתי כנסיות ובתי מדרשות ושומעין הגדה מפי חכם אני מתעלה בעולמי (ובמדרש קה"ר פ' ט') עיר קטנה ואנשים זה מעט. עיר קטנה זה ביהכ"ם ואנשים זה מעט זה ליבור וכו' ומלא זה איש מסכן וחכם זה הזקן החכם או החזן שבשעה שהזקן יושב ודורש ועונין אחריו אמן יהש"ר הקב"ה מוחל על כל עונותיו: יואל תהי בו לכל דבר. כוונת אזהרתו בזה הוא שאפילו דבר קטן מדברי תורה ישאל ולא יתבייש דלמא

תורה ומעשים טובים וכן בגמ"ח ולדקה כדתינא (באדר"כ פ"ד) פעם אחת וכו' שכן מלינו דניאל איש חמדות שהיה מתעסק בגמ"ח היה מתקן את הכלה ומשמחה, ומלוח דברי חכמים יואל תהי בו לכל רבה (ר"פ תבוא) פרוטה לעני,

ימתפלל שלשה פעמי' בכל יום ותפלתו מתקבלת ברטון, ואמרינן נמי במס' (ב"ב דף י'). ר"א יהיב פרוטה לעני והדר מללי דכתיב אני בלדק אחזה פניך, ואחר שהשלים דבריו בענייני מלות תורה וגמילות חסדי' ולדקה חזר להזכירו בעיקר התפלה עלמה דסליק מינה: יאל תשיח שום שיחה בבית המדרש. כדאיתא (בזוה"ק תרומה קל"א:) ומאן דמשתעי צבי כנישתא במלין דחול ווי ליה דאחזי פרודא, ועיין עוד (שם דף ר"ה:) כיון דעאלו עמא קדישא לבי כנישתא אסור לאשתדלא אפילו בצורך צי כנישתא אלא במילי תושבחין וללותא ואורייתא ע"ס, והיינו דקא דייק בלישניה שום שיחה. וציהמ"ד נמי צבי כנישתא דמיא לגבי הא מילתא דהוא ג"כ מקום תפלה כדאמרינן במס' (ברכות ח'). לא הוה מללינא אלא היכא דגריסנא (ועיין ביו"ד סוף סימן של"ד בבאר הגולה): יהט אוניך ושמע דברי חכמים. פסוק הוא (משלי כ"ב) ואמר

(דירושלמי סנהדרין פרק חלק ה"א)
אם שמעת דבר מפי קטן ישראל
והנייך לא יהא צעניך כשומעו מפי
קטן אלא כשומעו מפי גדול ולא
כשומעו מפי גדול
דבר יואל תהי בו לכל אדם וכו' אלא כשומעו
מפי הגבורה ע"ש

ובזוה"ק אחרי (ע"ט.) ואפילו מכל
בר נש צעי למשמע מילוי דאורייתא
ומאן דירכין אודניה לקבלה יהב
יקרא למלכא קדישא, ועיין (אבות
פרק ד' משנה ג') ועיין בזוה"ק (יתרו
ס"ח: ס"ט.) ות"ח לא ינהג בר נש
קלנא באחרא ומלה דהדיוטא מלה
איהו דהא צמשה כתיב וישמע משה
לקול חותנו, ועיין (צמד"ר נח פרשה
ל"ב) ר' יונתן סליק למללי צירושלים
עבר צהדין פלטאנים וחמתיה חד
שמריי א"ל להיכן את אזיל א"ל למיסק
למללי צירושלים א"ל לא טב לך למללי
צהדין טורא צרובא ולא צההוא ציתא
קלקלתא א"ל למה הוא צריך א"ל
דלא טף צמוי דמבולא וכו' נחעלמה
מעיי רבי יונתן ולא הוסיבו לשעה,
אמר ליה חמריה רבי תרשיני ואני
משיבו א"ל הין א"ל אין מן טוריא
רמיא הוא הא כתיב ויכסו כל ההרים
הגבוהים ואין מן מבייא הוא לא חשגח
ציה קרייא ולא אחשביה כלום מיד
ירד ר' יונתן מעל החמור והרכיבו
שלשה מילין וקרא עליו שלשה מקראות
וכו' לא יהי כך עקר וכו' כפלת
הרמון

למא מחכו עליה כהאי דאמרינן
(במס' נדה כ"ז.) אמר להו רב פפא
היינו נמי טעמייהו דר"י ור' יוסי
אחיכו עליה מאי שנא פשיטא אמר
רב פפא אפילו כי
הא מילתא לימא אינש ולא נשתוק

קמיה רביה שנא' אם נבלת צהתנשא
ואם זמות יד לפה, ועיין (זוה"ק
אמור ק"ו.): "יואל תהי בו לכל אדם.
היינו לבל תאמר מה אשמע ממנו
הלא אנכי גדול ממנו צחכמה ומעלמי
אדע מה שהוא יודע, אל תאמר כן
כדמפ' טעמא ואזיל כי כמה מרגליות
וכו' אין אדם נכנס וכו' ובשביל זה
לא תוכל לדעת מעלמך אם לא
תשמע ממנו, וכולל צדצריו אלו גם
החציבות מדברי תורה והגם שישמע
אותם מקטן שבקטנים יהיו נחשבים
צעניו כמו שמע אותם מפי גדול
שבגדולים וכדליתא (במס' שבת כ"א:)
אמרו רבנן קמי' דאביי משמי' דר'
ירמיה ולא קיבלה כי אתא רבין
אמרו רבנן קמיה דאביי משמיה דר'
יוחנן וקיבלה אמר אי זכאי גמירתי'
לשמעתיה מעיקרא והא גמרה נפקא
מינה לגירסא דינקותא וציתא זאת
א"ל מו"ר זלללה"ה שכוונתו היה צמה
שאמר אי זכאי היינו באם הייתי מזוכך
צמדה זו (לקבל האמת ממי שאמרו)
הייתי מקבל ההלכה אז צתחלה
כשאמרו משמי' דר' ירמיה וכהאי

(דף ז'). אלא מקום הגיעו לו אבותיו להתגדר בו אף אני מקום הגיעו לי אבותי להתגדר בו מכאן לתלמיד חכם שאמר דבר הלכה שאין מוסיפין אותו וכו' ע"ש ועי' (מגילה י"ט:) וא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן מאי דכתי' (דברים ט') ועליהם ככל הדברים אשר דבר

ה' עמכם זהר מלמד שהראהו הקב"ה למשה דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים ומה שהסופרים עתידין לחדש וכו' (ועי' ז"צ דף י"ב.) ובירושלמי (פאה פ"ב ה"ד) ובמדרש (שמות רבה פ' כ"ח) ד"א וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמר א"ר ילחק מה שהנביאים עתידים להתנבאות בכל דור ודור קבלו מהר סיני וכו' ולא כל הנביאים בלבד קבלו מסיני נבואתן אלא אף החכמים העומדים בכל דור ודור כל אחד ואחד קבל את שלו מסיני. עוד (שם) וכן ישעיה אומר (ישעיה מ"ח) מעת היותה שם אני אומר ישעיה מיום שנתנה תורה בסיני שם הייתי וקבלתי את הנבואה הזאת אלא ועתה ה' אלהים שלחני ורוחו עד עכשיו לא ניתן לי רשות להתנבאות ועיין בויקרא רבה (פ' ט"ו) ותנחומא (יתרו סימן י"א) ובקהלת רבה (פ"א סי' י"א) יש דבר שיאמר ראה זה

מדע

הרמון רקתך וכו' אפי' רקים שצד וכו' כל כלי יולר עליך לא יללח וכל לשון תקום אתך למשפט תרשיעי זאת נחלת עבדי ה': כי כמה מרגליות ימלאו באפקרוסתו של עני. כדאי' בזה"ק (שלח קנ"ז:) אימא מילך דלומנין באפרקסתא דעני' תשכח מרגינתא

ועי' (במ"ר בשלח פ' כ"ג) כך הם ת"ח אע"פ שהם נראים כעורים וכו' הם מלאי' מצפני' מקרא משנה תלמוד וכו' ועי' בתנחומא (פ' ויקהל) ובמס' נדר"י (דף פ"א.) ובס' (סדר היום) בהנהגת הלילה: 'אין אדם נכנס לתחומו של חבירו (במס' יומא ל"ח:) אין אדם נוגע במוכן לחבירו: 'אין אדם יכול לחדש דבר בתורה שחבירו מוזמן לחדשו כדמפרש טעמא ואזיל כי הכל מוכן לפניו יתברך אפי' מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש אלא שהלפין ולא גילה הכל כדי לתת לכל אחד תלקו להתעטר זה וכדאי' (במדרש משלי פ"ב) ילפון לישרים תושיה ר' אליעזר שאל את רבי יהושע פסוק זה מהו אמר לו משעה שאדם נולד במעי אמו אותה תורה שעתיד ללמוד לפונה לו לכך נאמר ילפון לישרים תושי', ועי' ירושלמי (דמאי פ"ב ה"א) עטרה הגיע לו הקב"ה להתעטר, ועי' תולין

וגראה שכן הוא גם דעת ר' אליעזר
כאן ולכן דייק בלישניה כי המצקרו
מיקל חליו : בהשתדל עמו לשבז לקונו
(שבת דף ל"ב.) ת"ר מי שחלה וגטה
למות אומרים לו

התודה וצוה"ק
פקודי (ר"נ:) כל
מאן די שתדל
בה הוא מרע
דיסתכל בעוצדיה
ויתבצ בתיובתא
קמיה קב"ה איהו
גרי' לי' לאישתזבא
ולאחצא ליה רוחא

הכל מוכן לפניו מיום שהתורה
נבראת :

בא "בני הוי זהיר לבקר את
החולה כי המצקרו
מיקל חליו בהשתדל עמו לשוב
לקונו יהתפלל עליו יוצא אל
תכביר עליו ישיבתך כי די לו
מכבוד חליו. "כשתבגם לחולה
תבגם

חדש הוא כתיב ויתן ה' אלי את שני
לוחות האבנים כתובים באלבצ אלהים
ועליהם ככל הדברים א"ר יהושע בן
לוי עליהם ועליהם כל וכל דברים
הדברים וכו'

ללמדך שמקרא
ומשנה הלכות
ותוספות והגדות
ומה שתלמיד ותיק
עתידי לחדש
ולהורות כבר היה
ונתן הלכה למשה
מסיני מנין ממה
שכתיב יש דבר

שיאמר ראה זה חדש הוא והרי חצרו
מוכיח עליו כבר היה לעולמים וכו'
כך שמעת תורה מפי תלמיד חכם יהי'
בעיניך כאלו שמעוה אזניך מהר סיני :
בא "בני הוי זהיר לבקר את החולה
כי המצקרו מיקל חליו.

כדאי' במד"ר (ויקרא פ' ל"ד) ובמדרש
שוח"ט (מזמור מ"א) אשרי משכיל אל
דל ביום רעה ימלטוהו ה' רב הונא
אמר זה שמצקר את החולה דאמר
רב הונא כל מי שמצקר את החולה
פוחתים לו אחד מששים בחליו ובגדרי'
(ל"ט.) מוקי לה בבן גילו, אכן במדרש
המובא לעיל מוקי לה ובלבד שיהא
אוהבין אותו כנפשו וסיים שם אעפ"כ
מרויחין לו כלומר ואע"פ שאין אוהבין
אותו כנפשו מ"מ מרויחין לו ע"ש.

ועל דא כתיב אשרי משכיל אל דל
וע"ע זוה"ק (האזינו רל"ט.) : יהתפלל
עליו. נדרים (מ'). כל המצקר את
החולה מצקש עליו רחמים שיחיה,
ובמס' ברכות (י"ב:) כל שאפשר לו
לצקש רחמים על חצירו ואינו מצקש
נקרא חוטא שגאמר גם אנכי חלילה
לי מחטוא לה' מחדול להתפלל בעדכם
ועיין שבת (י"ב:) הנכנס לבקר את
החולה אומר המקום ירחם עליך ועל
חולי ישראל, ועיין תענית (דף ח').
ובמדרש ב"ר (פ' נ"ג) ועיין זוה"ק
(לך פ"ד.) ובשבת (ס"ו:) : יוצא וכו'.
דכיון שצקרת אותו והתפללת עליו
למה תטריד אותו בחנם לא ממנו
וינוח כדמפרש ואזיל אל תכביר עליו
ישיבתך וכו' : "כשתבגם לחולה תבגם
אלו

אללו בשמחה וכו'. זרייתא הוא (במס' שמחות) אין זוכין וכו' שלא ישברו את לבו, ועיין קהלת רבה (פ"ה סי' י"ד) בד"ה כי זרוב חלומות והזלים ודברים

הרבה וכו' א"ל חזקיהו ליסעי', ישעיה בכוהג שבעולם אדם שהולך לבקר את החולה אומר לו מן השמים ירחמו עליך וכו' ואפילו שיראה אותו גומה למות אינו אומר לו לו לביתך שלא יחלש דעתו, ועיין טו"ש"ע יו"ד (סי' סל"ה סעי' ז') וכל פסקא זו מעותקה בהקדמת ספר מעבר יצק בשינוי לשון קלת יעו"ש:

בב "בני הוי זהיר להולאות המת לקוברו כדאיתא (ברכות י"ח.) כל הרואה מת ואינו מלוהו עובר משום לוטג לרש חרף עושהו ועיין סוכה (מ"ט.) והלגט לכת עם ה' אלהיך זה הולאות המת והכנסת כלה לחופה (ובפדר"א פי"ז) גמלות חסדים למתים מנין לנו למדים מאיזבל כל מת שהיה עובר וכו' ועי' מס' דא"ז (פ' ט') אם ראתה חכם שמת אל תחזור מעליו עד שתוליכיהו לקבר: יולהכניסו ביד קונך ע"י הקבורה כדא"י במדרש

תלמידי חכמים כדא"י בכתובות (י"ז.) מצטלין ת"ת להולאות המת ע"ש ובכמה דוכתי: יחסד חנס. הולאות המת נקרא חסד חנס מפני שהעושה אינו מלפה לתשלום גמול כדא"י בצ"ר (פ' לו) ובזוה"ק (פקודי ר"נ:) אינון דעבדו חסד עם מתים איהו קיומא דאמת. ועי' צמד"ר (רות פ"א) ועי' בשמות רבה (בשלח פ' כ"א) אמר הקצ"ה למשה יוסף ה' חייב לבזיו לקברו מפני שהוא בנו ואתה לא בנו ולא בן בנו ולא היית חייב לעסוק בו וקברת אותו אני שאיני חייב לבזרי' אטפל בך ואקברך. ועי' ויקרא רבה (פ' ל"ד): י"הקצ"ה עושה עמו חסד חנס. ועיין (במס' צ"ק דף נ'.) דאיתא התם כל האומר הקצ"ה וסרן הוא

תבנם אצלו בשמחה כי לבו ועיניו על הנכנסים אליו:
בב "בני הוי זהיר להוצאות המת לקוברו יולהכניסו ביד קונך יבי מצות* גדולים היא עליך כל העושה יחסד חנס י"הקב"ה עושה עמו חסד חנס: בני

*נ"א גדולה ובספרים אחרים רבה.

הוא יותרו חייו שנאמר הלור תמים
 פעלו כי כל דרכיו משפט ומעלה
 יפלא מה זה שאנו אומרים שהקב"ה
 עושה חסד חנם, אכן באמת גם זה
 הוא במשפט דהנה
 איתא במס' מגילה **בג** "בני הוי זהיר לנחם אבליהם העבודה מאהבה
 (דף כ"ו:) לענין
 מכירת ביהכנ"ס

במתנה פליגי זה רב אחא ורבינא
 חד אהר וחד שרי מאן דאמר במאי
 תפקע קדושתה ומאן דשרי אי לאו
 דהוה ליה הגאה מניה לא הוה יהיב
 ליה הדד הוה ליה מתנה כמכר וע"כ
 לא פליגי התם מאן דאמר אלא
 דהקדושה לא נפקע בזה מפני שאין
 הדבר הזה מצורר. אצל קמיה
 שמיא גלוי הדבר הזה ולא נקרא
 מתנה כי אם במשפט מה שמגיע
 לו בדין לפי מעשיו, ולא נקרא חסד
 חנם אלא בערך איכות החסד הזה
 שהוא מרוב אהבה ורצון מהשי"ת
 להשפיע לזה כמו מתנה ממש בהיות
 גגלה לפניו יתברך תעלומות לב
 האיש הזה שהוא עושה המנוה לא
 בשביל שום תשלום שכר רק למען
 שמו יתברך לעשות נחת רוח ליוצרו
 יתברך וכהאי דאי' בירושלמי (זרעים
 שביעית פ' ששי הלכה א') רבי יוסי
 בר חנינא אמר מדבר תורה נתייבזו
 וכו' ומאי מקיים רבי יוסי בר חנינא
 ובכל זאת וגו' מכיון שקבלו עליהן

בסדר פנים יפות העלה עליהן
 הכתוב כאלו מאליהן קבלו עליהן
 וזהו הכונה בזה שאמר העושה חסד
 חנם הקב"ה עושה עמו חסד חנם
 לרמוז לו על
 בולדבר על לבם שהיא תכלית הכל
 בי וכדאיתא בזה"ק

ואתחנן (דף רס"ז). ואהבת דבטי צר
 נש לאתקשרא ביה ברחימתא עלאה
 דכל פולחנא דבטי צ"נ למפלח לקב"ה
 דיפלת ברחימו דלית לך פולחנא כמו
 רחימותא דקב"ה:

בג "בני הוי זהיר לנחם אבליהם
 (פרדרא"ז פ' י"ז) ובמס'
 כתובות (דף ח'). סנהדרין (דף י"ט):
 בולדבר על לבם. כהאי דמסכת
 (אבדר"ג פ' י"ד) כשמת בנו של ר"י
 בן זכאי נכנסו תלמידיו לנחמו נכנס
 רבי אליעזר וישב לפניו ואמר לו
 רבי רצונך אומר דבר אחד לפניך
 אמר לו אמור א"ל אדה"ר היה לו
 בן ומת וקבל עליו תנחומין אף אתה
 קבל תנחומין אמר לו לא די שאני
 מלמד בעלמי אלא שהזכרתי לערו
 של אדה"ר וכו' נכנס ר' אלעזר בן
 ערך וישב לפניו ואמר לו אמשול לך
 משל וכו' אף רבי היה לך בן קרא
 תנ"כ משנה הלכות ואגדות ונפטר
 מן העולם בלא חטא יש לך לקבל
 תנחומין כשהחזרת פקדונך שלם אמר
 לו

לו רבי אלעזר בני נחמתי כדרך שצני אדם מנחמין, ועיין כתובות (סם) ובמדרש רבה אסתר (פרשה ו') ובמדרש משלי (פ' ל"ח): יכי לא

היו ראויים להענש חזיריו של חיוב אלא כדאיתא (ב"מ דף ג"ח): אס היו יסורים באים עליו או שהי' מקצר את בניו אל יאמר לו כדרך שאמרו לו חזיריו של חיוב הלא יראתך וגו'. וכדאיתא בזה"ק (ק"ע"ו קע"ו) ת"ח מה כתיב ובשלשת ריעיו חרה אפו על אשר לא מלאו מענה וגו' דהא חינון הוו אמרו מלין ואיוב לא הוה אתנחם עלייהו מהכא אוליפנא מאן דעאל לנחמא לאבל צעי ליסדא מלין בקדמיתא וכו' בגין דצעי מלין דאיהו יודי עלייהו וכדין יקבל עליה דינא ויודי למלכא קדישא עליה עי"ש כל הענין, ובמס' ב"ק (דף ל"ח): רשב"י שכיבא לי' ברתא אמרו ליה רבנן לעולא קום ניזיל ננחמיה א"ל מאי אית לי גבי נחמתא דצלאי דגדיפא הוא דאמרי מאי אפשר למעבד הא אפשר למעבד עבדו אזל הוא לחודיה א"ל וכו' בתו של רבי אס כשרה היתה וראויה

ראויה ללאת ממנה ופירוש דבריו הוא שבדלתי כשרה היתה ופעלה בעולם הזה כל מה שהיתה לריכה לפעול טוב ויותר לא ראויה ללאת ממנה והשלימה כל לרכה וכדאיתא בירושלמי ברכות פרק ב' הלכה ח' שאמר רבי זעירא על רבי בון בר רבי חייל שמת בילדותו הספיד עליו מתוקה שנת העובד אס מעט ואס הרבה וגו' יגע רבי בון בתורה בעשרים ושמונה שנה מה שאין תלמיד ותיק יכול ללמוד למאה שנה:

כד "בני לתת מוסר לגפשא. (מו"ק דף כ"ח): תניא היה ר"מ אומר טוב ללכת וגו' והחי יתן אל לבו דברים של מיתה, ועיין ירושלמי כתובות (פרק ו' הלכה ה') ר' מאיר אומר משום ר' עקיבא רבו טוב ללכת אל בית אבל וגו' מה תלמוד לומר והחי יתן אל לבו אלא עבד דיעבדון ספור דיספדון קבור דיקברון לווי דילון, ועיין במס' שמחות (פ' י"ב) חסידים הראשונים וכו' והחי יתן אל לבו שכל מי שהולך אחר המטה לריך לומר אחרי זה אני מת ועיין

יראתך וגו'. וכדאיתא בזה"ק (ק"ע קע"ו קע"ו) ת"ח מה כתיב ובשלשת ריעיו חרה אפו על אשר לא מלאו מענה וגו' דהא חינון הוו אמרו מלין ואיוב לא הוה אתנחם עלייהו מהכא אוליפנא מאן דעאל לנחמא לאבל צעי ליסדא מלין בקדמיתא וכו' בגין דצעי מלין דאיהו יודי עלייהו וכדין יקבל עליה דינא ויודי למלכא קדישא עליה עי"ש כל הענין, ובמס' ב"ק (דף ל"ח): רשב"י שכיבא לי' ברתא אמרו ליה רבנן לעולא קום ניזיל ננחמיה א"ל מאי אית לי גבי נחמתא דצלאי דגדיפא הוא דאמרי מאי אפשר למעבד הא אפשר למעבד עבדו אזל הוא לחודיה א"ל וכו' בתו של רבי אס כשרה היתה וראויה

תחת המפה הפרוסה ברחוב העיר
במקום שמצרכין ברכת נשואין זה
הוא הכנסת כלה ועיין סוטה (דף
מ"ט:) ובספר המנהיג (סי' ק"ט)

ועיין תוס' (סוכה
דף כ"ה.) ד"ה אין
שמחה. וגראה לי
שגם מה שממליצין
לה מעות להכנסת
הכנסתה לחופה
זה הוא ג"כ בכלל
הכנסת כלה:
יולשמה החתן.
במס' ברכות (ו:)

מענייך יבי כל השופך דמעות על
אדם בשר לא ישפוך דמעות על
בניו בשהם קטנים :

בה "בני הוי זהיר בהכנסת כלה
לחופה יולשמה החתן
שכל המשמחו באלו קבל תורה
מהר סיני שנאמר ויתן אל משה
בבלותו בבלתו בתיב ודאי יום
שניתן

אגרא דבי הילולא מילי פי' רש"י
לשמח החתן בדברים, ועי' שבת (דף
ק"י.) ובפי' רש"י (שם) ד"ה (אין
רבי) ובפרד"א (פרק ט"ז) ומה
שעיקר הוא לשמח את החתן הענין
בזה הוא כדאיתא בזה"ק (לך דף
ז"א:) דהכי תנין בההיא שעתא
דאפיק קב"ה נשמתין לעלמא כל
אינון רוחין וגשמתין כלהו כלילין דכר
ונוקבא דמתחברין כחדא וכו' ובשעתא
דנחתין ואתמסרין בידוי מתפרשין
ולזמנין דא אקדים מן דא ואחית לכו
בבני נשא וכו' הכי הוא ודאי דאי
זכי ועובדוי אתבשרין זכי לההוא. דילי'
לאתחברא ביה כמה דנפיק והיינו
כמי שמולא אבידתו שאבד ממנו
וכדאיתא בקדושין (דף ד':) למה
נאמר

ועיין תדב"א זוטא (פרק ג'), ועיין
ב"ב (דף ק':) ובפירוש רש"י (שם)
ד"ה משבעה: יכי כל השופך דמעות
על וכו'. במסכת שבת (דף ק"ה:)

מפני מה מתין
בניו ובנותיו של
אדם כשהן קטנים
מפני שלא בכה
והתאבל על אדם
כשר:

בה "בני הוי
זהיר
בהכנסת כלה
לחופה כתובות

(דף י"ז.) מבטלין ת"ת להולאות המת
ולהכנסת כלה, ובסוכה (דף מ"ט.)
והלנע לכת עם ה' אלהיך זו הולאות
המת והכנסת כלה לחופה, וגראה
דרש לה מהלנע לכת עם ה' אלהיך
דמלינו שהקב"ה עסק בשתי מלות
אלו כדאיתא בכמה דוכתי ובב"ר
(פרשה ח') מקשט כלות מנין ויבן ה'
אלהים את הללע, קוצר מתים מנין
שנאמר ויקצר אותו בגי', וענין הכנסת
כלה עי' בדרישה (בטויו"ד סי' שס"א)
ובטור אהע"ז (סימן ס"ה) שהאריך
בזה ומסיק שם שמה שהולכין כל
הקהל עם החתן לכסות ראש הכלה
זהו נקרא הכנסת כלה לחופה ועיין
ט"ז או"ח (סי' תק"ס סעי' קטן ז')
ומבואר מדבריו שמה שמכניסין הכלה

בריאחם, וכדאיתא במדרש בראשית רבה (פ' כ"ד) א"ר יהודה ב"ר סימון ראוי היה אדם הראשון שתתן תורה על ידו מ"ט זה ספר תולדות אדם וכו' חזר הקב"ה

שניתן תורה כיום שנבנסת בלה ואמר שש מלות לחופה :

נתתי לו ולא היה בני הוי זהיר לבבד לעני יכול לעמוד בקן ולהפיק והיאך אני נותן לו

תרי"ג מלות וכו' ויאמר לאדם לא לאדם אני נותן כי אם לבניו וכו' ולכן שייך בזה השמחה להיותם משיגים בקבלת התורה מה שהיה שייך להם משורש בריאחם וכדאי' (במס' ברכות ה'). א"ר זירא ואי תימא רב חנינא בר פפא בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת ב"ו מדת ב"ו מוכר חפץ לחבירו מוכר עלב ולוקח שמח אכל הקב"ה חינו כן נתן להם התורה לישראל ושמח שנאמר כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו, וכדאי' בזה"ק (נשא קמ"ח). ויהי ביום כלת משה תאנא ר' יוסי ביום שנבנסת בלה לחופה וכו' ויהי ביום כלת משה כלת של משה ודאי :

בני הוי זהיר לבבד לעני היינו שיתן לו דרך כבוד כדאי' בירושלמי פאה (פ"ח ה"ח) ובמדרש רבה (בהר פ' ל"ד) אשרי משכיל אל דל אשרי נותן אל דל אין כתיב כאן אלא אשרי משכיל אל דל הוי מסתכל

נאמר כי יקח איש אשה ולא נאמר כי תלקח אשה לאיש מפני שדרכו של איש לחזר על אשה ואין דרכה של אשה לחזר על איש משל לאדם שאבדה לו אבדה

מי חוזר על מי בעל אבדה מחזיר על אבדתו, וזהו עיקר השמחה

במה שמלא אבדתו שזכה לזוגו שהוא חלקו ממש מיום בריאחם וכדאיתא בירושלמי שבת (פ"ח ה"א) רבי אבהו נחת לטבריא חמייה תלמידיו דר' יוחנן אפוי נהירין אמרין קומי ר' יוחנן אשכח רבי אבהו סימה אמר לון למה אמרין ליה אפוי נהירין אמר לון דלמא אורייתא חדתא שמעתה סליק לגביה אמר לי מאי אורייתא חדתא שמעתה אמר ליה תוספתא עתיקא והוא כמו שאמרנו כי עיקר השמחה הוא במה שהאדם מולא אבדתו שהוא חלקו ממש ובזה מובן נוסח הברכה שמח תשמח ריעים האהובים כשמחך ילריך בג"ע

והיכן מלינו שמח, אך במה שהחזיר לו אבדתו ודאי שמח, וזהו שמרמו לו במה שמסיים שכל המשמחו כאלו קיבל תורה מהר סיני כי ענין שמחת קבלת התורה גדמה לזה ממש בהיות ידוע שקב"ה ואורייתא וישראל כלל אחד והתורה שייכה לישראל משורש

צו היאך לזכות בו וכו' וכדא' במס' ברכות (נ"ח:) ולא שקל ידא מן כיסא דסדר דילמא אחי עמי דר טובים ואדמטי ליה לכיסא קא מכסוף:

בולעפיק לו נפשך בולעפיק לו נפשך יולתת לו מתנה מלשון הכותב בסתר ולא בפרהסיא יוהאכיליהו (פ"ה) לשכת חשאי' והשקהו בביתך יוהעלים עיניך היתה צירושלים ואמרינן עלה

במס' ב"ב (ט'): זהו המפיסו בדברים יעו"ש בפירש"י (ובמד"ר בהר"פ ל"ד) ותפק לרעב נפשך חמר ר"ל חס חין לך ליתן לו נחמו בדברים אמור לו תלא נפשי עליך שאין לי מה ליתן לך ועי' זוה"ק (ויקהל קל"ח) ר' יהודה פתח הלא פרום לרעב לחמך וגו'.

ת"ח זכאה חולקי' דבר נבד מסכנא אערע לגביה דההוא מכבדא דורוגא דקוב"ה הוי דסדר ליה מאן דמקבל ליה לההוא דורוגא בסדר פנים יפות זכאה חולקיה וכו': יולתת לו מתנה בסתר ולא בפרהסיא כדאמרינן במס' שבת (ק"ד.) מ"ט מיהדר אפי' דרל"ת מגימ"ל דליתן ליה בלינכא כי היכי דלא ליכסיף מיניה והוא דרשת רבי אליעזר בעלמו דצירושלמי (מגילה פ"א ה"ט) איתא שם דר' אליעזר ור' יהושע הוו מאותן הדרדקי שדרשו דרשה זו (ובב"ר פ"א) ג"כ איתא בן ע"ש ועי' תוס' במס' שבת (ק"ד. בד"ה ח"ל) ובאותיות דר"ע איתא טי"ת מפני מה

עמן ידו ורחשו זקוק מפני שכל מי שנושה מע"ט לדקה וגמ"ח לריך שלא יתן אלא בסתר שמתן בסתר יכפה אף ועיין ספרי ראה (פ' קי"ז) נתן תתן לו בינו לבינך מכאן אמרו (שקל' פ"ה) לשכת חשאי' היתה צירושלים מלהסתכל ועי' (סוכה מ"ט:)

ועיין תוס' שבת (י': ד"ה הנותן) ועי' תענית (כ"א:) דאיתא שם אלל טובדי' דאבא חומנא ואית ליה דוכתי לניעא דשדי ביה פשיטי דשקיל. דאית ליה שדי ביה דלית ליה לא מכסוף ועיין ב"ב (י':): יוהאכיליהו והשקהו בביתך כדתנן (אבות פ"א מ"ה) ויהיו עניים בני ביתך ותני עלה (באדר"כ פ"ז) ולא ב"ב ממס' אלא שיהיו עניים משיחין מה שאוכלין בתוך ביתך. וזכות המאכילו גדול מהנותן מעות כדא' (תענית כ"ג:) בעובדא דאבא חלקיה ומאי טעמא קדים סליק ענני מהך זויטא דהוות קיימא דביתא דמר לענגא ידיה משום דאיתתא שכיחא בביתא ויהבא ריפתא לעניי ומקרבא הכייתא ואנא יהיבנא זוזא ולא מקרבא הכייתא ועיין (כתובות ס"ז:) בעובדא דמר עוקבא עי"ש ועי' לקמן פיסקא ס"ה ועיין תענית (כ':): יוהעלים עיניך מלהסתכל צו כשהוא אוכל כדאיתא צירושלמי ערלה (פ"א ה"ג) דאכיל

הסתכלותו זו ומכאן הוא מקור לשון הרמב"ם ז"ל שכתב (בה' ברכות פ"ז ה"ו) ואין מסתכלין בפני האוכל ולא במנתו שלא לביישו וכן הועתק לשונו

בש"ע או"ח (סימן ק"ע ס"ד) ומרן הקדוש ז"ל בכ"מ הניח חלק בחין מקור מולא להדין הזה (ובמגדל עוז) לין שלשה מקומות

ולא נמלא שם וכן כל מלייני המקורים להלכה בש"ע או"ח לא ליינו מולא הדין הזה, אבל נראה מפורש שמקור מקומו הטמא ממקום קדוש יהלך מזרייתא זו המפורשת לפני כל ובנוסחת ההעתק (שכספר שצט מוסר) הנוסחא היא ותיטיב עליו אוכל, ונראה שאיזה חכם הגיה כן מחמת שלא הבין לפרש ולא ראה דברי הרמב"ם ז"ל אבל באמת גירסא דהכא היא העיקרית: **בז** "אל תדכא לעני בדברך. מלשון הכתוב (משלי כ"ב) ואל

תדכא עני בשער כי ה' יריב ריבם וקבע את קובעיהם נפש ואמרו בזה"ק יתרו (פ"ו:) ווי למאן דהוא מסכנא יקבל עלוהי למאריה וכו' מאן דמוץ במסכנא מוץ בשכינתא דכתיב ואת דכא ושפל רוח אשכון וכתיב כי ה' יריב ריבם ומה משכונא נטיל נשמתין דב"כ דכתי' וקבע את קובעיהם נפש: יועון זה

גורם

דאכיל מן חזריה בהית מסתכל ביה והיינו כשהוא עני וכדאי' (בב"ר פ' ז"א) אין פני הארץ אלא עשירים שבזמן שאדם עני אין לו פנים לראות מפני שהוא מתבזיז

מתבזיז ועי' בספר חסידים (סי' ק"פ) ובפרד"א שצטוף ס' הקדוש (ראשית חכמה): כי נפשו רחבה ונ"א רעבה *ותיטיב עליו

והוא הוא כדאיתא במד"ר (פ' בלק) על בלעם שהיתה נפשו רחבה היינו בעל תאווה יתירה, ועי' פסמים (פ"ו:) מגילה (ז'): וגם מי שאינו מפונק נקרא דעתו רחבה כדאי' בב"ב (קמ"ה:) כל ימי עני רעים זה אסמנים, וטוב לב משתה תמיד זה שדעתו יפה ועי' מנחות (דף ז"ט:) ועי' ירוש' פאה (פ"ח ה"ד) ושם קורא אותו דעתו מקולקלת. והכוונה אחד הוא שמפני רעבונא הוא אוכל כל דבר ושני הגירסות עולים בקנה אחד, ועי' במד"ר (בהר פ' ל"ד) למה נקרא שמו אביון שתאב לכל: יות טוש עלי אוכל מלשון הכתוב כגשר יטוש עלי אוכל שפירשו נמהר ונחפו מפני רעבונא ומלת וטיטוש שז על הגפס שאמר למעלה כלומר שמפני רעבון נפשו הוא ממהר לאכול שלא כדרך בני אדם ולכן מזהירו בזה שלא יסתכל בפני האוכל שלא יתבייש בסבת

גורם לכמה קנטורים למעלה לגלות
 וכו', כדאי' ויק"ר (פ' ל"ד) ואבד
 העושה ההוא בענין רע שהשיב לעני
 בענין רעה ואמר לו לית את אזיל
 לעי ונגיס חמי
 שקיין חמי כרעין
 חמי כרסיון חמי
 קפרן אמר ליה
 הקב"ה לא דיין
 שלא נתת לו משלך אלא במה שנתתי
 לו, את משים בו עין רעה, לפיכך
 והוליד בן ואין בידו מאומה, ואמרו
 בצרייתא (דמס' כלה) כל המצייס פני
 חבירו סוף הוא מתצייס ולא עוד
 אלא שמלאכי חבלה דוחפין אותו
 וטורדין אותו מן העולם ומראין קלונו
 לכל צאי עולם ועוד כיון במדכאו
 בדברים הוי בכלל אונאות דברים
 שעונשו חמור מאד כדאמרין במס'
 צ"מ (נ"ח) שעונשו חמור מאד שיוורד
 לגיהנם ואינו עולה ואמרין שם נמי
 (בדף ג"ט.) כל השערים ננעלים חוץ
 משערי אונאה וכדאי' בזה"ק (יתרו
 פ"ו:) ווי למאן דההוא מסכנא יקבל
 עלוהי למארי' משום דמסכנא קריב
 למלכא יתיר מכלהו דכתיב והיה כי
 יצק אלי ושמעתי כי חנון אני: 'זמלין
 לא נמלא עליו. כלומר שאין מעשה
 הדקה נחשבת לו להיות למליץ עליו
 לטובה דאלו בשאר מלות הוא אע"פ
 שלא עשאו כהוגן וכתיקונם בתכלית

בכל זאת ניצל בזכותם כדאי' במס'
 שבת (ל"ב.) שכל העולה לגדרום
 לידון אם יש לו פרקליטים טובים
 וגדולים ניצל ואלו הן פרקליטין של
 אדם תשובה
 ומעשים טובים כי
 ממעשה הטוב
 נברא מלאך מליץ
 (ושם מסיים) שגא' קונה
 אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני
 אלק להגיד לאדם ישרו ויחננו ויאמר
 פדעכו מדרת שחת וגו' רבי אליעזר
 בנו של ר' יוסי הגלילי אומר אפילו
 תשע מאות ותשעים ותשעה באותו
 מלאך לחובה ואחד לזכות ניצל שגא'
 מליץ אחד מני אלק אצל במות
 הדקה כשדכאו להעני בדברים בעת
 נתינתו הדקה אינה נחשבת לכולם
 וכדנתיא במס' אדר"נ (פ' י"ג) מלמד
 שאם נתן אדם כל מתנות שבעולם
 ופניו כבושים בקרקע מעלה עליו
 הכתוב כאלו לא נתן לו כלום וכו':
 'וכל העושה לו רצונו ודברים טובים
 קונה לו כמה פרקליטין למעלה
 וכדאי' (במ"ר במדבר) הובא בספר
 נפולות יהודה (דרוש כ"ב) העושה
 דקה אפי' היתה בידו עבירה ונחתם
 גזר דינו ליאבד אין המלאך הממונה
 על הדקה מניחו אלא רץ וצא בין
 מלאכי מרום ואומר לפני הקב"ה
 פלוני שנתת עליו רשות לאבדו זכות
 גדולה

גדולה בידו כדאי הם נפשות עניים
שהשיב שימחול לו על כל עצירותיו
ועיין (צ"צ י"א.) ומדרש שמו"ר (פ'
ל"א) ובזוה"ק וירא (ק"ד.) בשלח
(דף ס"א) פקודי
(דף ר"נ: רנ"ה.)
וכדאי' צ"צ (ט':)
כל הנותן פרוטה
לעני מת צריך
בשעה ברכות וכו'

רשימו וכדין אסתלק מניה ואזדהר
ציה בגיני כך אקדים ל' קצ"ה צמה
דיוכי:
בח אבני תקן יודה לנפשך. כל
האי פיס קא
בענין הלדקה קאי
לפי ענין הפיסקא
שלפניה ולאחריה
ולשון תקן יודה
לנפשך הוא כהאי
לפניך

דאיתא בכתובות (דף ס"ו.) במר
עוקבא כי קא ניחא נפשיה אמר
אייתי לי חושבנאי דלדקה אשכח
דהוה כתיב ציה שבעת אלפי
דינרי סיאנקי אמר זוודאי קלילי
ואורחא רחיקתא קם בצוציה לפלגיה
ממוניה, ועיין בתד"א (פ' י"ח) הכינו
לכס לדה וכי לדה היתה לריכה שם
והלל אינן אלא אוכלי המן וכו' אלא
אמר להם עשו תשובה וכו': ביהדלק
נר להאיר לפניך ואל תניחהו להאיר
אחריו שמה לא יוכלו אחריו להאירו.
כהאי דאמרינן בשמו"ר (פ' ל"ו)
מהו כי נר מלוא אלא כל מי שעושה
מלוא (וסתם מלוא נקרא הלדקה
בלשון ירושלמי, ועיין מת"כ שם),
הוא כאלו מדליק נר לפני הקצ"ה
וכו' אלא הרבה פעמים שאדם
מחשב בלבו לעשות מלוא ויזה"ר
שבתוכו אומר לו מה לך לעשות מלוא
ומחסר את נכסיך עד שאתה נותן
לאחרים

והמפייסו בדברים מתברך צי"א
ברכות ועי' כתובות (קי"א.) ובספרי
ראה (פ' קי"ז) ותוספתא דראה (פ"ד)
וכדאיתא בזוה"ק (בהר ק"י: קי"א.)
פתח רבי יוסי ואמר בטח בה' ועשה
טוב שכן ארץ ורעה אמונה זכאה
חולקיה דבר נש דעביר טוב מדידיה
דהא אתער טוב צכ"י ובמה בלדקה
וכו' מאן גרים להווא אילנא דחיי
דאתער להאי הוי אימא ההיא לדקה
דאיהו עביר כביכול הוא עביר ליה
לעילא כד"א עושה לדקה בכל עת
והא אתמר ע"ש, ועיין (בהקדמת
זוה"ק י"ג:) ובזוה"ק וירא (דף ק"ד.)
בשעתא דקצ"ה רחיס לצ"כ מסדר
ליה דורוגא ומאן איהו מסכנא בגין
דיזכה ציה וכיון דזכי ציה איהו אמשיך
עליה חוטא דחסד דאתמשיך מסטר
ימינא ופריש ארישי' ורשים ליה בגין
דכד ייתי דינא לעלמא ההוא מחבלא
יזהר ציה וזקיף עיניו וחמי להווא

לאחרים תן לבניך, וי"ט אומר לו
 תן למלוא, ראה מה כתיב כי נר
 מלוא מה הנר הזה כשהוא דולק
 אפילו אלף אלפים קרויין וסבין
 מדליקין הימנו אורו במקומו כך
 כל מי שיתן למלוא אינו מחסר את
 נכסיו לכך נאמר כי נר מלוא ותורה
 אורו יינו שמוהירו

לפניך ואל תניחיהו להאיר אחריו
 שמא לא יובלו אחריו להאירו,
 יואפילו שהוא לאחור לא ידליקוהו
 לעולם יותשאר אתה בגשף בערב
 יום באישון לילה ואפלה:
 אל

ר' שצ"א אומר עשה עד שאתה
 מולא ומלוי לך ועודך בידך ע"ש,
 ובערוך (ערך כפן) מיייתי לה
 בתוספת לשון ואם

תניח לרכי היום וחובותיו למחר דיו
 ליום שני לעמוד בלרכיו וחובותיו
 ואיך יעמוד בשל אתמול כלומר שדי
 להבנים לעשות כדי חובת עלמן,
 ועי' (גיטין מ"ז.) ובמדרש קהלת (פ"ב
 סי' ט"ז): יותשאר אתה בגשף בערב
 יום באישון לילה ואפלה זה הוא
 כינוי על עונש חשכת הגיהנם שנקרא
 לילה כדאי' בסנהדרין (ז'): ובמדרש
 תנחומא (ר"פ נח) ובכמה דוכתי
 וכנגד מה שהתחיל בלשון הדלק נר
 להאיר לפניך אמר בהיפוכו שתשאר
 באפילה וכהאי דאיתא במדרש שוח"ט
 (מזמור קי"ט) נר לרגלי דברך למה
 הרשעים דומין למי שהיה מהלך
 בדרך ולא היה צידו נר וכו' כך
 הרשעים אין להם אורה שנאמר דרך
 רשעים כאפלה, אבל הלדיקים דומין
 למי שהיה מהלך באפלה והנר צידו
 דכתיב כי נר מלוא ותורה אור וכו'

ע"ש

בזה והדלק נר להאיר לפניך כלומר
 שיתן בעלמו ממונו לדקה בעוד
 שהוא חי ולא יסמוך על זה שיניח
 ממונו לבניו ויעשו בניו אחריו דקה
 כי שמא יפסידוהו ולא יוכלו אחריו
 להאיר אור מלוא הדקה בממונו
 וכהאי דאמרין במס' (עירובין ג"ד.)
 אמר ליה רב לרב המנונא בני אם
 יש לך היטיב לך שאין בשאול תענוג
 ואין למות התמהמה ואם תאמר איני
 לבני חוק בשאול מי יגיד לך בני
 אדם דומין לעשבי השדה הללו נוולין
 והללו נוכלין ופירש"י מי יגיד לך אם
 ישאר בידם שמא יאבדוהו ע"ש, ועי'
 תרגום קהלת על פסוק כי מי יביאנו
 לראות במה שיהי' אחריו: יואפילו
 שהוא לאחור לא ידליקוהו לעולם.
 כלומר וגם אם ישאר הממון ציד
 בניו אחריו מי יודע אם יעשו כדי
 חיובם לעלמם וישאר עוד בהממון

הה"ד (איוצ כ"ט) צהלו נרו עלי
ראשי:

כ"ט "למען ישמע ה' קולך בזעקתך
כי הא דר"א יהיב

פרוטה לעני והדר
מללי אמר אני
בדק אחזה פניך
(ב"ב י'). ובמדרש
קהלת (פ"א סימן
י"א בפסוק ונתתי

את לבי) רבי יהושע דסכנין בשם
ריב"ל אם זכה אדם ועשה ממומו
מזה ומתפלל נענה בו המד"א וענה
בי דקתי וכו': 'וכל האוטרס אזנו
מוזקת דל גם הוא יזעק ולא יענה.
במדרש קהלת המוצא למעלה מסיים
שם ואם לאו הוא עונה בו ומקטרגו
המד"א (דברים י"ט) לענות בו סרה
ע"ש, ובאותיות דר"ע (אות ד') כל
האוטרס אזנו משמוע לעקת הדל ואינו
עונה לו בשעה שלועק לפניו בקול
לעקה ומרה. גם הוא יקרא ולא
יענה שנאמר (משלי כ"א) אוטרס אזנו
מוזקת דל גם הוא יקרא ולא יענה
ועיין במס' סוטה (ה'). אמר חזקיה
אין תפלתו של אדם נשמעת אלא א"כ
משים לבו כבשר ופי' רש"י ז"ל שהוא
רך ולא כאזן שהוא קשה, ועי' ספר
חסידים (סימן תרי"ב) דקא חשיב לה
להא מילתא בכלל השצעה דברים
שמעבדין את התפלה בשם רבינו
סעדיה

ע"ש. ובכלל פוסקא זו רמז לו נמי
למאי דאיתא בזוה"ק (פנחס ר"כ).

כל אשר תמלא ירך לעשות בכתך
עשה וגו' (קהלת ט') כמה יאות ליה

לבר נש צעוד
כ"ט אל תאמס אוניך מוזקת דל
"למען ישמע ה' קולך
בזעקתך 'וכל האוטרס אזנו מוזקת
דל גם הוא יזעק ולא יענה:
בני
דבולינא דליק
ושריא על רישיה
לאשתדל' ולמעבד
רעותא דמאריה
בגין דההוא נהורא

דבולינא איהו כח דשריא עליה ועל
דא כתיב יגדל נא כח ה' (במדבר
י"ד) כח ה' דא הוא כח דשריא על
רישיהון דלדיקייא וכל אינון דמשתדלין
ברעותא דמאריהון וכו' יעו"ש כל
הענין, ונרמז נמי מה דאיתא (בס'
הקדוש ראשית חכמה שער התשובה
פ"א) בשם המדרש עשה תשובה עד
שאתה בכתך עד שהנר דולק תן לו
שמן עד שלא יכבה, כבה הנר אין
השמן מועיל לו כלום יעו"ש ובמדרש
לא נמלא לשון זה וכוונתו למה שנמלא
כתוב בזוהר חדש (במדבר הנעלם
לשיר השירים) כל זמן שהנר דולק
על הפתילה והפתילה כתיקונה וכו'
כל זמן שהפתילה נעדרת וכו' האור
נשתלק יעו"ש כל הענין, ועי' זוה"ק
(בלק דף קפ"ז. ק"ט.) שהגוף נקרא
פתילה וישראל נקראים פתילה, ועי'
תקוני הזהר (תיקון כ"א ס':) ישראל
פתילה אורייתא משתא שכינתא שרגא

סעדיה גאון ז"ל ע"ש, והוא מדה
 כנגד מדה כדאיתא במס' שבת (דף
 ק"א:): כל המרחם על הבריות
 מרחמין עליו מן השמים וכל שאין
 מרחם על הבריות
 אין מרחמין עליו
 מן השמים:
 ר' אבני בכל תפלתך שים עצמך
 עני ואביון לפני בוראך
 כי בכה הם מקטריגים עליך
 ר' אבני בכל תפלתך שים
 באשר
 חיו אימא תפלה

דעני תפלה דא קדים לתפלה דמשה
 וקדים לתפלה דדוד וקדים לכל
 שאר ללוותין דעלמא מאי טעמא
 בגין דעני הוא תביר לבא וכו' ולפני
 ה' ישפוך שיחו לפני ה' ודאי וכו'
 דלית תיאובתא למסכנא אלא כד
 שפיר דמעוי וכו' ולית תיאובתא
 לקוב"ה אלא כד מקבל לון ואישי
 קמי' וכו' ולית בכל ללוותין דעלמא
 דקוב"ה אלית מיד כללותא דמסכנא
 וכו' עיי"ש (ועיין סוטה ה: (ובמס'
 בכורות מ"ד: ועיין בחולין ה':) אדם
 ובהמה תושיע ה' וא"ר יהודה אמר
 רב אלו בני אדם שהן ערומין בדעת
 ומשימין עלמן כבהמה ועיין סנהדרין
 ל"ב) ואמר ר' אלעזר לעולם הוי קבל
 וקיים אמר רבי זירא אף אן גמי
 תנינא בית אפל אין פותחין בו חלונות
 לראות נגעו שמע מינה. ועיין באהותיות
 דר' עקיבא (אות ד'): כי כמה הם
 מקטריגים עליך, עיין סנהדרין (מר:)
 ובשמו"ר (בשלח פ' כ"א) ובזוה"ק

עלמך עני ואביון לפני בוראך, אחר
 שהשלים דבריו בהכנת התפלה שהם
 התורה והמלות וגמ"ח חוזר להזהירו
 בעיקר התפלה שלא יבוא להתפלל
 בזרוע בזכות מעשיו הטובים אלא
 בתחנונים כעני ואביון דלית ליה
 מגרמיה כלום כי אין לבריה כלום
 אלא בוראו כדעתיה (במס' ברכות
 כח:): רבי אליעזר אומר העושה
 תפלתו קבע אין תפלתו תחנונים
 ומפרש שם (בגמ' כט:): כל שאין
 אומרה בלשון תחנונים וכדאיתא
 (במדרש רבה ריש פ' ואתחנן) בעשרה
 לשונות נקראת תפלה ומכולן לא
 נתפלל משה אלא בלשון תחנונים
 מכאן אתה למד שאין לבריה כלום
 אלא בוראה וכו' וכמו שאנו אומרים
 ברבון העולמים שתיקן אליהו הגביא
 זכור לטוב בתדב"א רבה (פ' כ"א)
 לא על לדקותינו וכו' כי על רחמך
 הרבים ועיין זוה"ק (בראשית כ"ג:
 וישלח קס"ח: בשלח פ' כ"א: בחקותי

(סוף פ' וישלח קט"ח: קט"ט.) שיש לרים מלמעלה המקטרגים על האדם וגם רולים לנעול בפניו שערי התפלה שלא תעלה וכל זה אם האדם בא

בזרוע ובוטח בזכות מעשיו וכדאיתא במסכת ברכות (דף כ"ה.) שלשה דברים

מזכירין עונותיו של אדם ועיון תפלה אחד מהם ופירש"י ז"ל שמפשפשין למעלה במעשיו לומר בוטח זה במעשיו ובזכותיו נראה מה הם ע"ש אבל אם האדם עוזב בטוחות זכותיו ומשים עלמו בתפלתו כעני ואביון אין המקטרגים מרגישין לקטרג עליו מאחר שאינו מבקש אלא מתנת חנם: יבאשר ידע יעקב הענין וראה שעשו דוגמתו מיד אמר ויהי לי שור וחמור (בראשית לב) כעני ואביון היינו שראה בכל הענינים שעשו דוגמתו להיותו מקיים כבוד אב ואם גם צמה שהלך אל ישמעאל לישא אשה כי הקליפה מתדמה תמיד להקדושה כקוף בפני אדם וכדאיתא בזוה"ק (תולדות קלה.) בענין ישמעאל שהוליד י"ב נשיאים כמו ילחק שהוליד את יעקב שהי' לו י"ב שבטים וכדאיתא (במדרש רבה בראשית פ' פ"ג) בענין המלכים שמלכו בארץ אדום ר' יהושע בן לוי אמר זה העמיד שמונה וזה העמיד

שמונה וכו' עיי"ש ובענין כיבוד אב נתיירא יעקב, שאף שיעקב גם כן הי' מקיים כיבוד אב שמה שהלך ללבן הי' בלוי אביו וגם מה שהי'

עמון בבית עבר יבאשר ידע יעקב הענין וראה לא נענש כדאי' שעשו דוגמתו * [למעלה] מיד אמר ויהי לי שור וחמור בעני ואביון. אכן בעיקר כיבוד אב הי' יעל"ה ודוד

מתיירא וכמו דאיתא בזה"ק וישלח (דף קס"ח.) שנתיירא בגין דלא פלח לאביו ולאמיה כדקא יאות וכמו ששמענו בשם הרב הקדוש מ' יעקב ילחק זללה"ה הנקרא היהודי באמר על מאמר המדרש (דברים א) אמר רבן שמעון בן גמליאל לא כיבד בריה את אבותיו כמו אני את אבותי ומלאתי שביבד עשו את אבותיו יותר ממני, כילד אמר רבן שמעון בן גמליאל הייתי משמש את אבי בכלים נאים וכשהייתי הולך לשוק הייתי משליך אותן הכלים ולובש כלים נאים ויולא בהן אבל עשו לא הי' עושה כן אלא אותן כלים שהי' לובש ומשמש בהן את אביו הן מטולים יעו"ש ובאמת וכי לא הי' רבן שמעון בן גמליאל יכול ללבוש מלבושים נאים לשמש את אביו, אך הענין כי בלבושים נכלל הלבוש והגוון שאדם מליב לו בצורת נפשו ותכונתו, וזה שמלינו שעשו שימש את אביו בכלים

עוד לפרש וראה שעשו דוגמתו
 כדאיתא בליקוטי תורה להא"י ז"ל
 הקדוש (ויחי סוד"ה גור אר' יהודה)
 שמקומו של עשו למעלה בלד יעקב
 ועשו אחיו בא מלירו א"ת מלירו אלא
 מלדו ומקורו בזה"ק (תולדות קמ"ד.
 פנחס רנ"ח:) ולכן מפחדו שמה יעלה
 קטיגורו עליו מלמעלה עוז אז את
 כל זכויותיו ובטחויותיו שהבטיח לו
 הקב"ה ותפס מדת ההכנעה ומאריך
 גרמיו לגבי עשו ואמר ויהי לי שור
 וחמור כעני ואביון וכדאיתא בזה"ק
 (וישלח קס"ז:) לא תשוי לבך ורעותך
 לה הוא ברכתא דצריך לי אלא וכו'
 הוא צריך לי צרוב דגן ותיכוש הא
 לא אתקיים כי דלא אונרנא לון אלא
 ויהי לי שור וחמור לאן ועבד רעי
 ענא בחקלא ע"ש וכן בהתפלה
 להקב"ה שוי נפשי עני ואמר קטנתי
 מכל החסדים והעלים בטחונו בהגיוני
 דלבא וכדאיתא בזה"ק (שם קס"ט)
 ואתה אמרת היטב איטיב עמך וכו'
 סתים מלה דאיהו תליא בהגיונא
 דלבא דלא אילטרך לפרשא וכו'
 היינו שלא יתראה בפני המקטרג
 בבטחונו על זכויותיו ורק במתנת
 חנם כעני ואביון וכדאיתא (במדרש
 רבה בראשית פ' ע"ה) ועבד ושפחה
 הגה כעני עבדים אל יד אדונייהם
 וכעני שפחה אל יד גבירתה חנוה'
 חנו כי רב שבענו בזה ועיין (מדרש
 תנחומא

בבלים מעולים היינו שהליב לו לבוש
 נאה נגד אביו וכמו שנאמר עליו כי
 ליד צפיו ופירשו חז"ל שרימה אותו
 בשאלו הי"ך מעשרין את ההבן ואת
 המלח, ואף שרימה את אביו, ובשורש
 לא היה ילחק אביו מסכים שרימה
 אותו ואדרבה היה רולה לראות
 חסרונו כדי שילמדנו באורח מישור,
 אך לפי שעה בשעתו הי' דעת ילחק
 אביו נוחה שנדמה לו לפי שעה
 שבו הולך ישר, וזה שאמר רבן
 שמעון בן גמליאל שהוא אינו יכול
 לעשות בזה כמעשה עשו שהוא אינו
 מסתיר חסרונו מפני אביו ואדרבה
 הי' לובש בגדים צואים היינו שגילה
 לפניו כל הדברים שהי' לבו דוח
 עליהם וכל דבר שלא הי' נראה יפה
 בעיניו היה מגלה לפני אביו והגם
 שבשורש הי' דעת אביו נוחה מזה
 שפל ידי זה למדו דרך ה' ויעלו איך
 יישר מדותיו אבל לפי שעה הי' גם
 אביו מטער מזה קלת, ולכן לא
 הי' יכול לכבד את אביו באופן שכיבד
 עשו את אביו, וגם יעקב אביו אף
 שבדאי כיבד את אביו כמלות התורה
 וכמו שמלינו שהאבות קיימו את
 התורה אבל לכבד את אביו באופן
 שכיבד עשו לא הי' יכול ככ"ל שרלה
 שילחק אביו ילמדו ומפני זה נתיירא
 מפני שהי' ליחחק אביו קלת סבלנות
 ממנו מה שלא הי' לו מעשו, ויש

הנחומא רי"פ וישלח) ואגדת בראשית (פרק פ"ג) ועיין (בתקוני זוה"ק סוף תיקון עשירי ותיקון חד סרי) סוד ענין התפלה, ולנוסחת ספרים דוד חמא דכל כיון וכל תרעי שמיא

אחרים וראה שפשו דוגמתו למעלה יש לפרש בפשיטות שכיון שראה שהקצ"ה עשה דוגמתו למעלה שנחקק לורתו צכס"א הכבוד לכן ירא שלא יקטרגו עליו ולכן עשה עלמו כעני ואציון שלא יחול עליו קיטרוג כנ"ל וכדאיתא במס' סנהדרין (ל"ב.) אמר רבי אלעזר לעולם הוי קבל וקיים אמר רבי זירא אף חנן נמי תנינא בית אפל אין פותחין לו חלונות לראות את נגעו יעו"ש: דוד המלך ע"ה אמר הט"ה ה' אזניך ענני כי עני ואציון אני כיון שערב היום *והמקום הכנים עצמו בחסד בוראו נאמר אחריו (תהלים פ"ו) שמרה נפשי כי חסיד אני יוקיים בך אל תתהדר לפני מלך (משלי כ"ה):

בני *נ"א ובמקום העניות הכנים עצמו בחסד בורא שנאמר לאחריו שמרה וכו' . ואציון אני אמר

ל' קצ"ה דוד ולאו מלכא אנת ושליטא על מלכין תקיפין ואת עביר גרמך עני ואציון מיד אהדר ללותא בגוונא אחרא ושכך מלה דאציון ועני ואמר שמרה נפשי כי חסיד אני ע"ש: יוקיים בך אל תתהדר לפני מלך כהאי דאיתא במדבר רבה (פ' ד') אל תתהדר לפני מלך אם בפני מלך בשר ודם לריך אדם לנהוג שפלות בעלמו קל וחומר לפני המקום ללמדך שאין גאווה לפני המקום ותנן נמי במס' ברכות (ל'): אין עומדין להתפלל אלא מתוך כבוד ראש ופרש"י ז"ל הכנעה וכדאיתא (ברכות ל"ד:) במעשה שבנו של ר"י בן זכאי שחלה שר"י לא נענה בתפלתו ור' חנינא

חגיגה בן דוסא נענה בתפלתו וחיה וכו' אלא הוא דומה כעצד לפני המלך ואני דומה כשר לפני המלך ואיתא (בירושלמי יומא פ"ז ה"ג) מפני מה אינו מ ש מ ש צבדי זהב מפני הגאולה אמר רבי סימון על שם אל תתהדר לפני מלך :

לא "בני הוי זהיר בעונג שבת לכבדו כפי בוחך *לענג שלחנו בערבי שבתות אף ע"פ שאינו לריך אלא לכזית וזהו שאמר

לא "אחר שסידר כל סדר חובת התפלה מתחיל ללוות בתיקוני השלחן והכנות שקודמין לסעודה ולפי שאותו היום שאמר לו לוואות הללו ערב שבת הי' כדאיתא במס' סנהדרין (ס"ח.) תפס דבריו בענין סעודת שבת והכנותיה ואמר בני הוי זהיר בעונג שבת לכבדו כפי כוחך כהאי דאיתא (במס' שבת קי"ח:) וקראת לשבת עונג הוי אומר זה עונג שבת במה מענגו וכו' אפי' דבר מועט ועשאו לכבוד שבת הרי זה עונג מאי הוא אמר רב פפא כסא דהרסנא והיינו אפילו במי שאין לו שעכ"פ מחויב לעשות דבר מועט כפי כוחו לכבוד השבת וכדאיתא נמי (בפסחים קי"ב.) תד"א אע"פ שאמר ר' עקיבא עשה שבתך חול ואל תלמך לבדיות אבל עושה הוא דבר מועט בתוך ביתו מאי גיהו א"ר פפא כסא דהרסנא ועיין תד"א

כאן יותר מיכלתך והכוונה בזה שיסדר שלחנו יותר מכדי לורך אכילתו ואשמעינן בזה דאע"ג דלענין עיקר חובת הסעודה בזמן שאין לו כדי שתי סעודות סעודת היום עדיפא כדקי"ל (בפסחים ק"ה.) כבוד יום וכבוד לילה כבוד יום קודם אבל לענין חיוב סידור השלחן עיקר חיובו הוא צלילה כדאיתא בזוה"ק (יתרו פ"ח.) ובגין כך מאן דאיהו בדרגא דמהימנותא צעי לסדרא פתורא ולאתקנא סעודתא צליליא דשבתא בגין דיתבדך פתוריה כל אינון שיתא יומין דהא בההוא זמנא אזדמן ברכה לאתברכא כל שיתא יומין דשבתא וברכתא לא אשתכח בפתורא ריקניא ועל כך צעי לסדרא פתוריה צליליא דשבתא בנהמי ומוזני רבי ילחק אמר אפילו ציומא דשבתא נמי משמע מזה דעיקר חובת סידור השלחן הוא צליל שבת ועיין (פרי מגדים באו"ח

באו"ח סימן רע"א בא"א סק"ד)
 שעשה בזה מחלוקת בין הש"ס
 להזוה"ק ולפי מה שנתבאר בדברינו
 אין כאן מחלוקת. ובאמת מוכח
 בזה"ק (בראשית דף מח:) דעיקר
 היא הסעודה של יום. דאיתא (שם)
 ובליליא דשבתא בעי בר נש לאטעמא
 מיכלא בגין לאחזאה דהאי סוכת
 שלום מכלא אתכלילת ובלבד דלא
 יפגום מיכלא חדא ליומא כו' וכ"ש
 אי סליק יתיר ליומא ויכיל למטעם
 ממיכלין אחרנין כו' יעו"ש. והגם
 דברעיא מהימנא (יתרו כב.) קאמר
 תלת דרגין אינון וכלהו אקרון שבת.
 שבת עלאה. שבת דיומא. שבת
 דליליא. וכלהו חד ואקרי כלל שבת.
 וכל חד כד איכו שלטא נטל לחברוי
 וזמין לון בהדיה בההיא שלטנו דיליה.
 וכד האי אחי לעלמא כלהו אחיין
 וזמינין בהדיה. כד אחי ליליא זמין
 בהדיה לשבת דיממא וזמין ליה
 בהיכליה ואתעמר בהדיה. כיון דהאי
 אחיא שבת עלאה אתמשך עליה
 וכלהו גניזין בהיכלא דליליא ובגין דא
 סעודתא דליליא חמור מציממא כו'
 יעו"ש. אכן מלבד דאית דגרסי חמור
 כדציממא ולפי גירסא זו מבואר
 הוא דסעודת היום גדול ועיקר
 יותר. אכן גם לפי גירסא שלפנינו
 חמור מציממא. אין זה סותר כלל
 דודאי גדול כבוד יום מכבוד לילה

כדמבואר בש"ס דילן שהציאונו.
 ורק שכל הקדושות משבת לריכין
 ליכנס דרך שער והיכל קדושת הלילה
 ולכן נזכר בזה"ק לסעודת לילה
 הוא חמור כלומר שעונש ביטולה
 הוא חמור יותר אבל אם מקיים
 שניהם ודאי לריך להגדיל כבוד היום
 כדמוכח מזוה"ק בראשית (הג"ל)
 שצריך לטעום מכל מאכלי השבת
 בלילה באופן שלא יפגום מאכל אחד
 מסעודת היום אבל אם בטעימתו
 מוכרח לפגום מאכל אחד מסעודת
 היום יניחנו ליום ולא יטעום בלילה.
 וכן מוכח מזוה"ק (יתרו לב:) את
 יום השבת לאסגאה מעלי שבתא
 דאיהו לילה יעו"ש. ופי' לאסגאה
 היינו לרצויי [ודלא כמו שטעו קצת
 והצינו דלאסגאה היינו להגדיל כבוד
 הלילה] משמע דכבוד היום הוא
 עיקר אלא דמריבויי דאת מרבי נמי
 כבוד הלילה. וביאור (שם) בזה"ק
 זכור רזא דזכורא איהו כו' זכור
 אתר דלית ליה שכתה כו' ולסתא
 אית שכתה כו' ולית שכתה קמי
 כרסיי קדישא כו' ולסתא אלטריך
 לאתקדשא ובמה אתקדש בזכור דהא
 מניה נטיל כל קדושן וכל ברכאן.
 ודא כד מתעטרי מעלי שבתא על
 עמא קדישא כדקא יאות בללותין
 ובצעותין ובסדורא דחדוה. ואי
 תימא זכור לא אלטריך לאתקדשא
 דהא

דהא מניה נפקין כל קדושין דעלמא . לאו הכי דהא דא אלטריך לאתקדשא
 ציממא ודא אלטריך לאתקדשא ציליא כו' יעו"ש, וביאור כללות
 דבריו ד ש ב ת
 דליליא היא ברזא ד ש מ ו ר ושבת
 דיממא היא ברזא דזכור כדאיתא
 בזוה"ק (בראשית מ"ח:) תא חזי שבת ליליא ויומא
 זכור ובמור אידי כחדא ועל דא
 כתיב זכור את יום השבת לקדשו
 וכתיב שמור את יום השבת זכור
 לדכורא שמור לנוקבא וכלא חד יעו"ש
 וקאמר דלריך לקדש ציליא להמשיך
 על קדושת שבת דליליא מקדושת
 שבת דיממא ומסיים ואי תימא זכור
 לא אלטריך לאתקדשא כו' כלומר
 שציוס לא גלך לקדש כלל דהא
 מניה נפקין כל קדישין דעלמא ואין
 לורך לפעולתינו לעשות קידוש לזכר
 קדושת היום וסיים לאו הכי אלא שגם
 ציוס לריך לקדש אלא שאין לריך
 לומר קדושת היום על הכוס ודי לו
 בצרכה הין שנקרא קדושה רבה וכמו
 שיתבאר הענין אי"ה בסידור תפלת
 שבת: 'יהוה' בסעודה השלישית.
 ועי' מה דאיתא (שבת קי"ז: קי"ח.)
 גודל המליה והחיוצ לאכול בשבת שלש
 סעודות, ויען כי בסעודה השלישית
 לא היו מזהרים כל כך כמו שכתבו
 התוס' משמא דר"ת (במס' בכורות
 דף ז': ד"ה שמא) לכן הזהירו ביחוד
 על הסעודה הזו וכוונתו לכל יקל
 לעלמא ללאת צמיני
 מיבלתך 'יהוה' בסעודה השלישית
 'יהוי זהיר בדבורך ביום השבת
 'כי על הכל אתה עתיד ליתן דין
 וחשבון:
 בני
 מיני תרגימא) מה שמחלקים שם צין
 השלמת י"ד סעודות דחג דמהני אליבא
 דר"א צמיני תרגימא וצין סעודה
 השלישית דשבת דלא מהני ללאת צמיני
 תרגימא, ועיין פני יהושע (שם)
 ובשעה"מ (פרק ז' מהלכות סוכה):
 'יהוי זהיר בדבורך ציוס השבת
 (כדאיתא שבת דף קי"ג:) שלא יהא
 דבורך של שבת כדבורך של חול
 (ועיין תוס' שם בד"ה שלא יהא) מה
 שמציא בשם המדרש והירושלמי, ועי'
 בפסיקתא דעשרת הדברות (פ' כ"ג)
 שבת לה' שבות כ"ד מה הקצ"ה שבת
 ממאמר אף אתה שבות ממאמר:
 'כי על הכל אתה עתיד ליתן דין
 וחשבון כדאיתא בזוה"ק (אמור ק"ה).
 וכד אתער חול ציומא קדישא גריעותא
 הוא לעילא ודאי וקצ"ה וכנסת ישראל
 שאלו עליה מאן הוא דבעי לאפרשא
 זוגא וכו' ע"ש. וגם הוא בכלל
 ומגיד לאדם מה שחזר דאמרין
 במס'

במס' חגיגה (דף ה':) אפילו סיחה יתירה וכו' :

רב אבני אל תכנס לביתך פתאום וכל שכן לבית חצרך

(פסחים קי"ב, רב אבני אל תכנס לביתך פתאום

דה"ט"ז, ובמד"ר דקי"ל דשרי ליה

פ' אחרי פ' כ"א, וכל שכן לבית חצרך לאיגש למירמא

מסכת ד"א פ"ה) יואל תטיל אימה יתירה בתוך ביתך אימתא אחינשי

והטעם בזה פי' כי בתי' במס' (שבת

דף ק"ה:) כי הא דרב יהודה שליוף

מלבייתא וכו' ע"ש, לכן מזהירו בזה

שלא יטיל אימה יתירה כדאי' במס' גיטין (דף ז':) א"ר אבהו לעולם אל

יטיל אדם אימה יתירה בתוך ביתו

שהרי אדם גדול הטיל אימה יתירה

בתוך ביתו והאכילוהו דבר גדול, ועי'

תענית (דף כ':) אדר"נ (פ' כ"ח)

מס' ד"א זוטא (ריש פ"ג) חד"א רבה

(פי"ג וריש פ' ט"ו) ותד"א זוטא

(פ"ד), ועיין זוה"ק (ואתחנן רס"ט).

ודברת בם ותדבר מצעי ליה אלא

בעי בר נש לאתהגא גרמיה בזה

ולאתהגא גרמיה דלא יסטי לימינא

ולשמאלא. בשבתך בביתך לאתהגא

גרמיה בביתא באורח מישר ובאורח

תקונא דילפון מניה בני ביתיה לאתהגא

גרמיה עמהון בנחת ובחידו ולא יטיל

דחילו בבני ביתיה יתיר וכל עובדיו

בביתיה בארח תקונא וכן הוא במדרש

רבה (נשא ריש פ' ט') למדה אותך

תורה שאתה וותרן בתוך ביתך נשפך

יין

רשב"ס במס' פסחים (שם) דלמא

עבדי מילתא דלגיעותא ע"ש, וכן

משמע במס' סנהדרין (ל"ז.) ומשום

סכנה נמי איכא בדבר כמעשה שהי'

הוצא במס' (כתובות ס"ב:) באיתתא

דר' חגינא דהוה יתבא קא נהלה

קמחא ועי"ז שנכנס פתאום לביתו

פרח רוחה וכדמשמע במדרש (שם).

ומה שאמר וכ"ש לבית חצרך היינו

משום דלבית חצרך לריך ליטול רשות

ג"כ מצעה"כ כדאיתא במס' יבמות

(דף ט"ז.) הלכו ועמדו על פתח

ביתו נכנסה שפחתו אמרה לו חכמי

ישראל באו אלך אמר לה יכנסו,

ועיין קדושין (דף ל"א:) וכי הוה אתא

ר' אבהו קרא אבבא, וכן משמע

במס' ז"ק (דף כ"ז: ל"ג.) ע"ש, וכן

הוא להדיא בירושלמי ברכות (פ"ט

ה"א) רבי יודן אמר משמיה דידיה

בשר ודם יש לו פטרון אם זאת לו

עת לרה אינו נכנס אללו פתאום אלא

בא ועמד לו על פתחו של פטרונו

וחילול שבת, ועיין במס' ד"א זוטא המובא למעלה, ותדב"א זוטא (שם) ומסיים ואם תחרעם ותלחם עם ביתך סופך לגיהנם:

ל"ג אבני הפר

כעס גורמת האימה:

כעס מלבך כי מלבך היינו אפי' הכעס במקום הראוי

לכעוס וכדאיתא במס' תענית (דף י"א.) האי לורבא מרבנן דרתח אורייתא הוא דקא מרתחא ליה ע"ש. מכל מקום מזהירו בזה שלא יתמיד בזה אלא יסיר מיד הכעס מלבו וכדאמרינן גם כן (שם) אמר רבינא אפילו הכי מיבצעי ליה לאיניש למילף נפשי' בניחותא שנאמר (קהלת י"א) והסר כעס מלבך ע"ש. והוא כמו שביאר זאת אאמו"ר הגאון הקדוש וזללה"ה שאף שיש רוגזא דרבנן שהוא טב בכל סטרינ כדאיתא בזוה"ק (תלוא קפ"ב:) וכמו שמלינו במס' תענית (דף י"א.) האי לורבא מרבנן דרתח אורייתא הוא דקא מרתחא ליה וכמו שאמר הכתוב (קהלת א') כי ברוב חכמה רוב כעס, בכל זאת אינה מולאת מגוחה מדת הכעס בלב החכם כי לא ישתמש החכם במדה זו רק לעת הצורך בהכרח גדול במה שיאלץ מזה כבוד שמים, אבל תומ"י ידחה זאת מלבו, לא כן הכסיל שהכעס תמלא מגוחה בלבו ותקנן שמה וכדכתי' קהלת

ייןך הוי וותרן להנחיל אוהבי יש וכן שמניך ואולרותיהם אמלא, נקרע כסותך ימלא ה' כל משאלותיך ע"ש, והביאור בזה מפורש שעל כל עניני ההפסד שיארע

צריך ציתו יהיה י"כי כמה רעות

ל"ג אבני *הפר

*נ"א הסר על זה להטיל אימה

יתירה בעבור הפסד הממון, אבל ישים בטחונו בו יתברך כי ימלא חסרונו, ואם נשפך יינו ישים לנגד עינו הכתוב להנחיל אוהבי יש, וכן כולם. ומה דאיתא (במס' כתובות דף פ"ו) רבי אליעזר אומר אף על פלכה ועיסתה יעו"ש התם לענין דינא קאמר שמלך הדין יכול להשביעה אף על פלכה ועל עיסתה אבל מלך החסידות וד"א הוא מזהירו בכאן, ועיין במס' שבת (דף ל"ד.) אע"ג דאמור רבנן שלשה דברים לריך אדם לומר בתוך ביתו ע"ש עם חשיכה וכו' לריך למימרינהו בניחותא כי היכי דליקבלו מניה: י"כי כמה רעות גורמת האימה כהאי דמס' (גיטין שם דף ו':) א"ר חסדא לעולם אל יטיל אדם אימה יתירה בתוך ביתו שהרי פילגש בגבעה הטיל עליה בעלה אימה יתירה והפילה כמה רבבות מישראל עוד שם. א"ר יהודה אמר רב כל המטיל וכו' סוף בא לידי שלש עבירות גילוי עריות ושפיכות דמים

(קהלת ז') כי כעס בחיק כסילים ינוח היינו שתמיד רולה בהווייתו ובקיומו, וזהו שמסיים כאן כי הכעס בלב כסילים ינוח, ועי' אבות (פ"ב מ"י) פסחים (דף קי"ג:) קדושין (דף מ"א.) נדרים (דף כ"ב:), ועי' עוד פסחים (דף ס"ו:) מדרש קהלת (פ' י"ב): יואל זר

במדות האלו לכן הזהירו בזה סתם לכלול הכל: **לר' אבני** אהוב את החכמים להאריחם בתוך ביתך

וכדאיתא במסכת

(ברכות דף ט':)

כל המארח ת"ח

בתוך ביתו כאלו

הקריב תמידין ועי'

עוד (שם בדף ס"ג:

ס"ד.) ולאפוקי

הבעס *בלב כסילים ינוח יואל זר

שורה על ראשם:

לר' אבני אהוב את החכמים

יורדוף אחריהם

יזהשתדל לדעת בוראך כי בלא

דעה

*נ"א בחיק

ע"ה כדמשמע במס' פסחים (מ"ט)

וכדאיתא במס' ז"ב (ח'). שרבי היה

מלמעט כו' ואמרין במס' סנהדרין

(נ"ב.) כל הגותן פתו למי שאין בו

דעה כו', ועיין ירושלמי (הוריות פ'

ג' ה"ד) כסות אשת חבר קודמת

לחיי ע"ה: יורדוף אחריהם. היינו

להכניסם בתוך ביתו למען יהי עמם

בחברתם וישיג מהם החכמה וכדתנן

במס' אבות (פ"א מ"ג) יהי ביתך

בית ועד לחכמים וכתוב (משלי י"ג)

הולך את חכמים יחכם: יזהשתדל

לדעת בוראך וכו'. וביאר זה שהוא

מזהירו הגם שתשיג החכמה בחברתך

את החכמים עוד תשתדל במלות

ומעשים טובים להכיר ולדעת את

בוראך כי בלא דעת נפש לא מוצ

ומפרש לשון דעת כדאמרין במדרש

(במד"ר פ"י) דעת זה המכיר את

בוראו כמד"א ואין דעת אלהים בארץ

ואומר

שורה על ראשם. כדאיתא בזה"ק

(תלזה קפ"ב.) מורף נפשו באפו איהו

מורף ועקר נפשיה בגין רוגזיה ואשרי

בגוויה אל זר וכו' ועיין עוד זזה"ק

בראשית (כ"ז:) פנחס (רל"ד:) ועי'

שבת (ק"ה:) אדר"כ (פ"ג) וברמז"ס

(פ"ב מה' דיעות ה"ג) ועיין יבמות

(נ"ו:) צעודא דר"א ור' יוסי וכו'.

וגראה דפיסקא זו ופיסקא שלפניה

אל תכנס וכו' ואל תטיל וכו' כלס

נקט להו הכא דקאי בתיקוני הסעודה

משום דמישך שייכי צעניני הסעודה

והיינו שאחר יליאתו מביה"מ לסעודתו

לא יכנס לתוך ביתו פתאום ולא יטיל

אימה יתירה ולא יכעוס בתוך סעודתו

וכהאי דאיתא במס' ד"א רבה (פ"ו)

לעולם לא יהא אדם קפדן בתוך

סעודתו ע"ש, אבל בהיות שגם בכל

הענינים לריך האדם שישקול הכל

בפלס ומאזני הדעת ולריך להיות נוהר

ואומר השכל וידוע אותי יעו"ש וכלו' שכלא דעת להכיר את בוראו אפילו הוא חכם גדול בתורה לא טוב וכדאמרי' בזיקרא רבה (פ"א) ובמד"א רבה (פרק ו') כל ת"ח שאין בו דעה נצילה טובה הימנו ועי' ברכות (ל"ג).

נכרי בשוק, ועיין אבות (פ"ד משנה ט"ו) ואדר"כ (פ' כ"ט) ובמדרש רבה (פ' פנחס) לכן אמר הנני נותן לו את בריתי שלום גדול השלום שנתן לפנחס שאין העול מתנהג אלא בשלוי והתורה כולה שלום שנא' דרכיה ברי

נכרי נועם וכל נתיבותיה שלום וכו' ועיין ברכות (דף ו'): "ודבר אמת. היינו לפי שאמר לו להקדים בשלום כל אדם, וזה הוא נגד הכתוב אין שלום אמר ה' לרשעים (ישעיה מ"ח) וכדאיתא בזוה"ק (מקץ ר"ה) בגין דאסור ליה לאקדמא שלם לבר נש חייבא דכתיב אין שלום וגו' לכן סיים באזהרתו זאת ודבר אמת להורות לו הדרך ישכון אור כי ירא אלהים ילא ידי כלם היינו כי גם צעת יקדים שלום לאיש כזה יוכל לכוון בלבד לשמים, וכדאיתא בזוה"ק (וישלח קע"ג): וכי יעקב שלימא וכו' היאך סגיד ליה להבוא רשע דעשו וכו' אלא כתיב ואמרתם כה לחי ואתה שלום וביתך שלום וכל אשר לך שלום והא אתמר דאסור ליה לאקדומי להו שלם לרשיעיא וכיון דאסור היכי אשכחנא דדוד אמר האי קרא לנצל אלא הא אוקמוה דלקב"ה קאמר בגין לקשרא ליה לחי ותשיב נצל דעליה קאמר וכו' זכאין אינון לדיקיייהו דכל עובדיהון דקא

נדרים (דף מ"א) ובמדרש במדבר רבה (פ' י"ט) וכדאמרינן במדרש קהלת רבה (פ' י"א) ד"א שמח בחור בילדותו וגו' ויטיבך לבך בימי בחורותיך זו המשנה וכו', ובמראה עיניך זה התלמוד, ודע כי על כל אלה יציאך אלהים במשפט אלו מלות ומעשים טובים. והכוונה בזה כמו שנתבאר שפע"פ שלמד אדם מקרא משנה וגמרא ואם מלות ומעשים טובים אין בו לא נחשב לכולם, ועי' חגיגה (דף ט"ו), ועיין זו"ח שה"ש (בפסוק שלמה אהיה כעוטיה), ועיין בזוה"ק (תרומה קס"א): "יהוי זהיר לתת שלום לכל אדם. היינו לפי שלענין האהבה מזהירו שלא יאהב אלא את החכמים אבל לענין השלום הוא מזהירו לתת לכל אדם בלי הפרש היינו לע"ה כמו לת"ח וכדאמרינן במס' (ברכות י"ז). ומרבה שלום עם כל אדם ואפילו עם נכרי בשוק וכו' אמרו עליו על רבי יוחנן בן זכאי שלא הקדימו אדם שלום מעולם ואפי'

הגזל ואהבו את הזימה ושנאו את אדוניכם ואל תדברו אמת. ומה שאמר אהבו את החכמים הוא כנגד מה שאמר כנען אהבו זה את זה, והיינו צלי שום זהיר להיות צנוע הבחנה בין טובים במקום לרעים. ורד"ק

אחריהם הוא כנגד מה שזוה כנען אהבו את הזימה והוא כדאיתא (במס' סוטה ג'). חין אדם עובר עבירה אלא א"כ נכנס בו רוח שטות והוא מזהירו לרדוף אחר החכמים למען השיג החכמה על ידם שהוא היפך מזה. והשתדל לדעת בוראך, והיינו שיקבל על עצמו עול אדנותו יתברך בעשיית המלות ומעשים טובים וזה כנגד מה שזוה כנען ושנאו את אדוניכם שלא יקבלו עול אדנות. והוי זהיר לתת שלום לבל אדם, והיינו כדאיתא במס' (ברכות ו'): ואם נתן לו ולא החזיר נקרא גזלן שנאמר ואתם צערתם הכרם גזלת העני צבתיכם (ישעיה ה') וזהו כנגד מה שזוה כנען אהבו את הגזל, ודבר אמת הוא כנגד מה שזוה כנען ואל תדברו אמת. ועפ"י יש קישור וסדר נפלא לאלו החמשה זוואות שכללם יחד בזו הפיסקא:

לך אבני הוי זהיר להיות לטוע במקום מגולה. כדאמרין (במס' ברכות ס"ב). חיזהו לטוע זה הנפנה

דקא עצדו בגין יקרא דמאריהון איהו ובגין דלא יסטון לימינא ולשמאלא וכדאיתא בזוה"ק (וארא כ"ג:) מכאן אוליפנא דהא לבר נש תייבא אסור לאקדמא ליה שלם ואי אלטריך יקדים ליה כדוד דבריק

ליה לקב"ה ואתחזי דבגיניה קאמר ואי תימא דרמאות הוי לאו דהא כל מאן דסליק ליה לקב"ה ואתחזי דבגיניה קאמר לאו רמאות הוי וכו', ועיין גיטין (דף ס"ב). רב כהנא א"ל שלמא למר ופי' רש"י ולא ה' מתכוון לצרכו אלא לצו היה לרצו, ועיין בתוס' שם (בד"ה שלמא למר) שהקשו על פי' רש"י ומכאן משמע כפי' רש"י ז"ל, ועיין מס' שבועות (דף ל"ה:) ויש אומרים אף זה קודש שנאמר (דניאל ב') מרי חלמא לשנאך ופשרי' לערך למאן קאמר אי סלקא דעתך לנבוכדנצר קאמר ליה וכו' וכן מלינו ברבי אליעזר בעלמו במס' ע"ז (דף ט"ז:) שאמר לאותו הגמון נאמן עלי הדיין כסבור אותו הגמון עליו הוא אומר והוא לא אמר אלא כנגד אביו שבשמים. והנה מקום אתי לומר בכלן כי הנך חמשה זוואות שבפיסקא זו הם כנגד חמשה דברים שזוה כנען את בניו כדאי' במס' (פסחים דף קי"ג:) חמשה דברים לזוה כנען את בניו אהבו זה את זה ואהבו את

הנפנה כלילה במקום שנפנה ציוס איני וכו' לא תימא במקום שנפנה ציוס אלא תימא כדרך שנפנה ציוס ופירש"י לענין פרוע טפח וטפחיים וכדאמרינן (שם) *במקום מגולה יוהוי צנוע בדבר וכ"ש דליהו טב גמי רב אשי אמר אפי' תימא במקום לא נלרכה אלא לקרן זיית ופרש"י אס יב קרן זיית סמוך נריך להסתלק שם כלילה כציוס ולא יכנה בגלוי ע"ש וכלל הכא במאמרו זה לפי שטיקור אזהרת הלגייעית הוא כשנפנה במקום מגולה כדמוכה מירושלמי סוף ברכות הובא בית יוסף בטור או"ח הל' הנהגת אדם בבוקר סי"ב היינו כשהכתלים רחוקים כגון בחצר עיי"ש וגם כלל כתרומתו להשא נכחדא במה שאמר היו זהיר להיות לנוע במקום מגולה והיינו אף בזמן שרשאי לפנות במקום מגולה כגון כלילה מ"מ תהי' לנוע הן לענין להסתלק לקרן זיית והן לענין פרוע טפח וטפחיים וכן משמע בירושלמי (ברכות פ"ג ה"ה) דאיתא שם כהדא ר' לייא וחבריא הוו יתבין קומי פונדקא ברמשא אמרין מהו מימר מיליא דאורייתא אמר מכיון דאילו הוה ציממא הוינן חמיין מה קומינן צרם כדון אסור ולפי שצית הכסא הוא מלורכי הסעודה כדאיתא (במס')

צרכות כ"ג:) הרולה ליכנס לסעודת קבע מהלך עשרה פעמים ארבע אמות ונפנה עיי"ש וכן הוא בזה"ק (תרומה קנ"ד:) עיי"ש וסיים בזה"ל וכ"ש דליהו טב גמי רב אשי אמר אפי' תימא במקום לא נלרכה אלא לקרן זיית ופרש"י אס יב קרן זיית סמוך נריך להסתלק שם כלילה כציוס ולא יכנה בגלוי ע"ש וכלל הכא במאמרו זה לפי שטיקור אזהרת הלגייעית הוא כשנפנה במקום מגולה כדמוכה מירושלמי סוף ברכות הובא בית יוסף בטור או"ח הל' הנהגת אדם בבוקר סי"ב היינו כשהכתלים רחוקים כגון בחצר עיי"ש וגם כלל כתרומתו להשא נכחדא במה שאמר היו זהיר להיות לנוע במקום מגולה והיינו אף בזמן שרשאי לפנות במקום מגולה כגון כלילה מ"מ תהי' לנוע הן לענין להסתלק לקרן זיית והן לענין פרוע טפח וטפחיים וכן משמע בירושלמי (ברכות פ"ג ה"ה) דאיתא שם כהדא ר' לייא וחבריא הוו יתבין קומי פונדקא ברמשא אמרין מהו מימר מיליא דאורייתא אמר מכיון דאילו הוה ציממא הוינן חמיין מה קומינן צרם כדון אסור ולפי שצית הכסא הוא מלורכי הסעודה כדאיתא (במס')

אחר :

בני

ואל תפרע עצמך
במקום מגולה.

ואכל דומה לתנור שהסיקוהו על גבי אפרו וזהו תחילת רית וזהמא להכי נקט לה הכא אלל תקוני הסעודה להזהירו צמילי דצית הכסא : יוהוי לנוע בדבר אחר. היינו תשמיש וכדאיתא (ברכות ח:) ולנועים בדבר אחר ופירש"י תשמיש ע"ש והוא כדעתיה דרבי אליעזר גופיה (במס' נדרים כ:) (ובמס' כלה פ"ב:) דאיתא שם שאלו את תימא שלום וכו' וכשהוא מספר מגלה טפח ומכסה טפח והכוונה בזה הוא על אותן טפחיים שהתירו לו לאיש לגלות לקטנים כדפירש הר"ן ז"ל בנדרים (שם) ע"ש ואידי דקאי בענין פרוע טפח וטפחיים לענין צית הכסא נקט לה להא גמי הכא. ואיכא גמי לפרושי כל הך פיסקא צמילי דסעודה ממש כיו זהיר להיות לנוע במקום מגולה כהאי (דפסחים קי"ג.) אל תרצה צגות ופירש רש"י כלומר אל תהא רגיל לעשות

לעשות

לעשות דברך צפרהס'א במקום מגולה ע"ש ומפר"ח (סס) הנדפס מחדש דגרס התם אמר ליה רב לחייא בר'ה לא תשרי צאיגך נראה

דבענין סעודה **ל' בני כשתשב** על שלחנך לאכול מיירי שלא יערוך *דע שאתה *עומד לפני סעודתו צפרהס' המלך אל תהי חציף ובלען. יהוי זהיר במים ראשונים ובמים אחרונים ועיין קדושין (דף מ' :) ובהוס' שם (ד"ה וי"א) בשם *נ"א יושב

הירושלמי פרק ג' דמעשרות (הלכה ב'). והוי לנוע בדבר אחר נוכל לפרש כהאי דאיתא (בסנהדרין כ"ו:) אוכלי דבר אחר פסולין לעדות ומוקי לה בדאפשר לאתזוני בלגעה וקא יצוי נפשיה צפרהס'א ע"ש צפרש"י אכן אין פשטות הלשון משמע כן ובפרט שלפי נוסחת הספר שהעתיק על שצט מוסר הנרשס מן הלד בפסקא זו אי אפשר לפרש אלא כפירוש הראשון וכן עיקר :

ל' דע שאתה עומד לפני המלך אל תהי חציף ובלען. צוה"ק (פנחס רמ"ו.) שתיתאחא שלא יהא גרגרן ובלען על פתוריה דמלכא כגוונא דעשו וכו' (ובזהר חדש רות) איתא שמינית האוכל על שלחנו לריך שלא יהא גרגרן ובלען אלא כאוכל לפני המלך בגין דא איצעי למיכל בנחת על פתורי' כמאן דיתיב קמיה

כבילה פרוסה בידו ואס עושה כן הרי זה רעבתן וגרגרן ופי' מרן הקדוש בבית יוסף (סימן ק"ע) דאף על פי שאינו אוכלו בבית אחת מיירי ע"ש. וכן משמע (מש"ס ברכות דף ל"ט.) והא מתחזי כרעבתנותא ע"ש :

יהוי זהיר במים ראשונים ובמים אחרונים כי שניהם לצורך. עיין (ברכות גג: זוה"ק עקב רע"ג:) במתניתא תנא והתקדשתם אלו מים ראשונים והייתם קדושים אלו מים אחרונים ועיין (חולין ק"ה.) ועיין (במדרש רות הנעלם) תנינא נט"י קודם אכילה מאי טעמא בגין דאכילה דאלטריר נקיות כגוונא דמלאכי השרת לעילא וכו' (עוד שם) עשיראה מים אחרונים דאינון חובה לאתעצרה זוהמא בישא מיניה ולמיהב חולק לסטרא בישא מההוא זוהמא דעל ידי וכו' : יבשאוכלין בני השלחן אל תשים קולך בצרכת היין (ברכות מ"ג.) שאלו את בן זומא מפני מה אמרו בא להם יין בתוך המזון כל אחד

בסעודה שמה יקדים קנה לושט
ומשמע מזה דאפילו דברי תורה אין
מסיחין דהא לימא מר מילתא דברי
תורה קאמר ועיין שו"ע או"ח צמג"א
(סי' ק"ע סק"א)

השלחן אל תרים קולך בברכת היין
ואם תאמר כיון
דאין מסיחין
בסעודה אפילו
בדברי תורה
לומר

גופא הכי אמר רבי יוחנן אין מסיחין
בסעודה וכו' ג דקדק הש"ס במס'
(ע"ז מ"ד:) בר"ג שהשיב צמחצין
משיבין צמחצין היכי עביד הכי ומוקי
לה שהשיב כן אמר שילא מן המרחץ
יעו"ש ויש לומר דהכא שאני דהוי
לאפרושי מאיסורא דאין מסיחין לכן
הי' מוכרח להשיב וצמחצין נמי כה"ג
היכא שהוא לאפרושי מאיסורא ג"כ
שרי כדמסיק הש"ס (במס' שבת מ:)
ועיין (מס' דרך ארץ פ"י ובירושלמי
שבת פ"ג ה"ג) שמואל שאיל לרב מה
לענות אמן במקום מטוקא והוא אמר
אסור ואסור דאמרית לך אסור
וכלומר מה שפסקתי לך הלכה
במקום מטוקא אסור לי לעשות כן
אלא שאמרתי לך כדי להפרישך
מאיסורא ע"ש:

ל"א בני הוי זהיר בדברי תורה
לומר על השלחן . כהאי
דאיתא (במס' סנהדרין ק"א.) בשעה
שאוכלין

אחו מצרך לעלמו לאחר המזון אחד
מצרך לכולן אמר להם הואיל ואין
בית הצליעה פנוי פירש"י ז"ל ואין
לב המסובין אל המצרך אלא לבלוע
ע"ש, (ובירושלמי

ברכות פ"ו ה"ו)
מסיק עלה דהא
אמרה אהן דעטיש
גו מיכלא אסור
למימר יים צגין

סכנתא דנפשא ע"ש וכלומר שהוא
הטעם והוא הנותן שכל אחד יצרך
לעלמו דאי לאו משום סכנתא עדיין
יקשה מה צרך שאין לב המסובין
אל המצרך אלא לבלוע הרי על
כרחק לריכים המסובין לענות אמן
אחר צרכתו וממילא יהיו יולאים
בצרכתו על היין אלא על כרחק
שאין רשאים לענות אמן צגין סכנתא
דנפשא ולכן מזהירו בזה כשאוכלים
בני השלחן שאז אינם יכולים לענות
אמן משום סכנה אל תרים קולך
בברכת היין דמוטב שלא ישמעו כלל
משמעו ולא יענו ועיין (מס'
סופרים פ' י"ח) (ובש"ע או"ח סימן
קפ"ה ס"ג וצמג"א שם): דואל תשיח
בתוך הסעודה ואפילו בדברי תורה .
(תענית ה':) רב נחמן ורב ילחק הוו
יתבי בסעודתא אמר ליה רב נחמן
לרב ילחק לימא מר מילתא א"ל
הכי אמר רבי יוחנן אין מסיחין

דאורייתא אייה ה' מימינא וכו' (ועיין
מדרש הגעלם (רות) ותטעום מנועם
טוב סוד הענין) ועיין ברע"ב וכו' ו"ס
(שם) אס יולאין בצרכת המזון ידי
חוצת התורה אכל
באמת הדבר תלוי
בשתי הכוונות
שבזה"ק תרומה
המוצא למעלה
ובמדרש הגעלם
(שם) מכריע
רקניות

שלחן לומר על שלחנו ד"ת ויחיד שאין
לו עם מי לעסוק בתורה די לו
בצרכותיו ע"ס (ועיין עוד ברע"מ
פנחס רמ"ה):

לח בני הוי זהיר כשתבנם לחולה
ואין לו וכו'. כבר
זהירו לעיל (פיסקא כ"א) לבקר
את החולה והכא שנה לו באזהרתו
להיותו קאי עתה במילי דסעודה הוא
מזהירו להאזיל להחולה ולהטעמו
מטוב תענוגי מאכליו וכדאיתא
(סנהדרין מ"ט.) ויואז יחי' את שאר
העיר אפילו מונינא ולחנתא טעים
פרים להו פרש"י ז"ל אפילו דברים
דקים וענוגים שה' טועם משלח להם
לעניים של עיר מוניני ולחנתא מין
דגים קטנים ע"ס וגראה לפי הענין
שבנשים חולים מיירי שהדגים קטנים
יפה להם כדמשמע מהא דאמרינן
(שם ל"ח.) אין בן דוד בא עד

סימבזק

שאוכלין ושותין כמה יתעסקו אס
בעלי מקרא הם יעסקו בתורה
ובגזיתים ובכתובים אס בעלי משנה
הם יעסקו במשנה בהלכות ובאגדות
ואס בעלי הש"ס
הן יעסקו בהלכות
ה פ ס ח בפסח
בהלכות פ ל ר ת
בעלרת בהלכות
חג צחג וכו'
עי"ס. והיינו

לאחר שסעדו כדאיתא (בתענית ה):
צתר דסעיד ח"ל הכי אמר רבי
יוחנן וכו' ע"ס (ועיין נתיבות עולם
למהר"ל ז"ל מפראג נתיב העבודה
פ' ט"ז) ובספר הקדוש ראשית חכמה
(פ' ט"ז) משער הקדושה ועיין ירושלמי
חגיגה פ"ב ה"א) מן דאכלין ושתין
אמר ליה רבי אליעזר לר' יהושע
נעסוק אן בדידן וישבו ונתעסקו
בדברי תורה וכו' ע"ס: יוכל שלחן
שאין עליו דברי תורה נקרא וכו'.
(אבות פ"ג מ"ג) ועיין (זה"ק תרומה
קכ"ג: וכוזה"ק עקב רע"ג.) שתייתא
למהוי על פתורא דברי תורה דהכי
אוקמוה מארי מתניתין שלשה שאכלו
על שלחן אחד ולא אמרו עליו דברי
תורה וכו' ורזא דמלה צגין דהא
אוקמוה שלחן בלפון ואורייתא
אתייהיבא מימינא לחברא ימינא
דאיהו רחמי בשמאלא דאיהו דינא

שיתבקש דג לחולה ולא ימלא ע"ש
 והיינו דגים קטנים שהם טובים מאד
 כדאמרינן (ברכות כ"ז:) שדגים
 קטנים מפרין ומצדין כל גופו של
 אדם ועי' (במדרש
 קהלת פ"ד סימן
 ה') וגקט לה להא
 מילתא הכא צתר
 פיס קא דלעיל
 דמיירי בעס' דצרי
 תורה על השלחן משום דמישך שייכי
 אהדדי כדאיתא (בזוה"ק תרומה
 קנ"ג.) זכאה איהו מאן דאינון תרין
 קיימין על פתוריה מילי דאורייתא
 וחולקא למסכנין מההוא שלחן ע"ש
 והאמנא כי לקמן בפסקא ס"ה
 מזהירו טול מן היפה שבשלחןך לתת
 לקונך אצל כאן הוא מקדים להזהירו
 על החולה שהוא הדל היותר גדול
 וכמ"ס (תהלים מא) אשרי משכיל אל
 דל וכל המזמור משתעי בחולה וכמו
 שגדרש בזה"ק האזינו (דף רל"ט.) דל
 הוא דשכיב צבי מרעי וכן גדרש
 במדרש תהלים (מזמור מ"א:) ולזה
 הזהירו שהוא קודם יותר מהצריא
 להחיותו במאכלים דקים ומעונגים
 להיותו מוכרח לזה ביותר מסבת חליו
 (כדאיתא במדרש חזית פ"ב סימן
 יז"ד) עד שלא יחלה אדם אוכל מה
 שמולא כיון שחלה מבקש לאכול כל
 מיני תענוגים ע"ש ועדיף עפי ממלות

לדקה לעניים דעלמא וכמו שכתב
 מהרי"ק שורש קכ"ח בשם הירושלמי
 (דסוף פאה) עיין שו"ע יו"ד (סימן
 רמ"ט סעיף ז') והגם שלפנינו בירושל'
 (שם) ליתא זה הל'
 שמציא המהרי"ק
 וכמו שהעיר ג"כ
 בזה (גליון הש"ס
 שם) אכן הדין
 דין אמת ומבואר
 בני
 בירושלמי (ב"ק פ"ח ה"ד) א"ר אחא
 מלוויס ישראל לפרנס קוטעין יותר
 מן השלמים ע"ש ועיין (קה"ר פרשה
 ה' סימן ט') ועיקר חיוב זה הוא
 מתחיל משעת סעודה דהיינו משעה
 רביעית שהוא זמן סעודה לכל אדם
 כדאיתא (במס' שבת ו.) שאז מתחלת
 החולי להתגבר ומתחיל זמן הביקור
 כדאיתא (במס' גדרים מ.) לא לסעוד
 אינש קלירא צהלת שעי קמייתא וכו'
 ע"ש ולריך לסעודו צמיגי מאכלים:
 יבשיקום הוי מקדים לו המאכל.
 כלומר שימתין להחולה עד שיקיץ
 משנתו ולא יעוררנו להאכילו מפני
 שהשינה יפה להחולה כדאיתא (במס'
 ברכות כ"ז:) ובפרקי דר"א (פ"י"ב)
 (ובמדרש קה"ר פ"ז סי' כ') ועי' (גיטין
 ע.) ויגיגיה וליכא דנוקמיה עד דקאי
 מגפשיה ע"ש: יזיחשוב עליך כאלו אתה
 מקיים ומשיב נפשו וכו'. כדאי' (בזוה"ק
 בשלח ס"א.) ובגדרים (מ.) ע"ש:
 בני

ל"ב בני מכאן עד פיסקא (מ"ה) ובספר חסידים (סימן תרי"ט) :
 סידר דבריו בעניני יהוי נאמן רוח אלל כל אדם. מלשון
 הנהגת האדם בציתו ומשם ואילך הכתוב (משלי י"א) הולך רכיל מגלה
 חוזר לסדר הנהגת הליכתו ולימודו סוד וגאמן רוח מכסה דבר ועי'
 צבית המדרש שכן (מס' ד"א רבה)
 סדר היום נוהג **ל"ב** בני יאל תגלה סודך לאשתך
 והולך : יאל תגלה יהוי נאמן רוח אצל כל
 סודך לאשתך. אדם יואל תגלה סודו בריבך עמו
 כהאי דאמר רבי הכל שכן בהיותו בהשקט עמך :
 אליעזר במשנה בני לשבת עמדי ע"ש

ומשמע שהוא מדת ת"ח ופדחיתא
 (במס' ע"ז ל"ה) ולא עוד אלא
 דברים שמכוסין ממנו מתגלין לו
 ועיין שם (בתוספות ד"ה דברים
 המכוסין) ומה שפירשו על זה והפכו
 נאמר בעם הארץ (פסחים מ"ט) :
 ע"ש (ובמס' יומא ד') ועיין (תשובת
 מהרי"ק שורש ק'). ותשובת מהרי"ו
 (סימן מ"ב) ובסמ"ע (חומ"מ ריש
 סימן כ"ח) : יואל תגלה סודו בריבך
 עמו מלשון הכתוב (משלי כ"ה) ריבך
 ריב את רעך וסוד אחר אל תגל
 (ועיין חולין פ"ע.) אין העולם מתקיים
 אלא בשביל מי שכולס את עצמו
 בשעת מריבה ועיין (בילה כ') :
 (ובמס' ד"א זוטא פ"א) : כ"ש
 בהיותו בהשקט עמך. וזה הוא מפני
 שאז נתוסף בו לאו מדברי קבלה
 (משלי ג') אל תחרוש על רעך רעה
 והוא יושב לבטח אתך ועיין (במדרש
 משלי פ' י"ב) :

(שלהי סוטה) חויבי איש אנשי ביתו
 והוא מענין הכתוב (מיכה ז') אל
 תאמינו בריע אל תבטחו באלוף
 משוכבת חיקך שמור פתחי פיך וגו'
 חויבי איש אנשי ביתו ואמרינן (בב"ר
 פ' כ"ד) אנשי ביתו זו אשתו
 (ובסנהדרין ק') אמר רב יוסף מילי
 מעליותא דאית בספר בן סירא
 דרשינן להו גלה סודך לאחד מאלף
 משוכבת חיקך שמור פתחי פיך.
 וכראה דמה דנקט לאחד מאלף הוא
 על שם לשון הכתוב (קהלת ז') אדם
 אחד מאלף מלאתי ואשה בכל אלה
 לא מלאתי וכיון שגם באנשים רק
 אחד מאלף מוכשר לגלות לו הסוד
 אם כן בנשים לא נמלא שום אשה
 מוכשרת לגלות לה סוד ולכן סיים
 על זה משוכבת חיקך שמור פתחי
 פיך. ועיין (שבת ל"ג) נשים דעתן
 קלה עליהן דלמא מעצרא לה ומגליא
 לון ועיין (אבות דר"ג סוף פ"ז)

ב "בני הוי זהיר לאכול את העשבים ואל תשאל מבני אדם. כלומר ירקות שמלויים בזול ולא יטורך לשאול לרכיו מבני אדם כדאיתא (במסכת

פסחים דף ק"ד.) פסחים דף ק"ד.) אכול כלל ושכ כלל וכו' ע"ש ובעירובין (כ"ה:) כל עיר שאין בה ירק אין תלמיד כ"ה ע"ש ר"א רעב

חכם רשאי לדור בתוכה ופרש"י ז"ל לפי שניקח בזול ויכול לעסוק בתורה ועי' (חולין פ"ד.) (שבת ק"מ:) ודירושלמי שלהי קדושין: "בוכשתשאל שאל ליוגרך כדאיתא (סנהדרין ק"ח:) אמר ר"א אמרה יונה לפני הקב"ה רבש"ע יהיו מזונותי מרורים כזית ומסורים צידך ואל יהיו מתוקים כדבש ומסורים ציד בשר ודם ועיין (מדרש משלי פ' ל"א). ובענין הזה שאנו בו שלא ירגיל אדם עלמו במותרות ותענוגים יש מקום אחי להביא דברי קדשו של כאזמו"ר הגאון הקדוש זללה"ה מאיזביאל שאמר כי בהלאו דכתיב צפ' שופטים רק לא ירבה לו סוסים ולא ישיב את העם מלרימה למען הרבות סוס וכו' אמר לכם לא תוסיפון לשב צדק הזה עוד כלל בזה גם זאת שלא ירגיל האדם עלמו וביתו בפזרנות

*ובמכילתא יתרו

יתירה שעל זה מורה טומאת וזוהמת מלרים שנאמר עליהם וזרמת סוסים זרמתם שהיו נקשרים לשטף תאותם עד שלא היו יכולים להפרד מזה וכל אדם כשירגיל עלמו בתענוגים ומותרות קשה לו להפרד מהם להיותו משוקע בהם עד מאוד עד שיהי' נמסר להם בני

כמו עבד לאדונו וע"ז מרמז מה שאי' בזה"ק (קנאראכ"ה) שאין עבד יכול לבדות ממלרים והיינו שמרוב הרגלתו בתאות עוה"ז היה משועבד בדעתו ורלונו להיות עבד שמה מלהיות שר בארץ אחרת וכמו שנאמר (צפ' בהעלותך) זכרנו את הדגה וגו' ואת הקשואים ואת האצתיים וגו' וכן הם כל המותרות כשירגיל האדם עלמו בהם ולכן יראה האדם להזהר בעלמו שלא יכניס עלמו להרגיל בהמותרות ולמלמו הוא תקנתו לכל יטורך לשאל מבני אדם :

ב "בני תבחר מחנק לנפשך וכו'. מלשון הכתוב (איוב ז') ותבחר מחנק נפשי והוא שם דבר על משקל מפעל כלומר מיתה של חנק והיינו כדאיתא (במס' צ"ב קט"ו.) ובמדרש רבה ותנחומא פ' משפטים

מילתא ומה שאמר מצית אבי אבא
היינו ממש רבינו וכדאיתא (במדרש
רבה פ' ברכה) ואפילו חלב לא
ינקתי (ופי' הז"ר) דהיינו בלא שער
ולכן גם רבי
אליעזר בן הורקנוס
שהי' מצני צניו של
מרע"ה כדאיתא

תורה

(במדרש רבה ותנחומא פ' חקת)
ובפסיקתא דפרה (פי"ד) ר' אחא
בשם רבי חגיגא אמר בשעה שעלה
משה למרום שמע קולו של הקב"ה
שיושב ועוסק בפרשת פרה אדומה
ואומר הלכה בשם אומרה רבי אליעזר
אומר עגלה בת שנתה ופרה בת
שתיים אמר לפניו רבון העולמים יהי
רצון שיהא מחללי אמר לו חיך שהוא
מחלליך ה"ד ושם האחד אליעזר שם
אותו המיוחד אמר דבר זה שהי'
קבלה בידו מאבי אביו שהוא מרע"ה:

מב "בני הוי זהיר להיות לך בני.

(יבמות ס"ג:) חניא רבי
אליעזר אומר כל שאינו עוסק בפ"ו
כאלו שופך דמים ועיין (ברכות י').
(פסחים קי"ג:) (ב"ב קט"ז) ועי'
(אבות דר"ע אות כ') (ותד"א
זוטא פ' כ"ד): יולגדלם לתלמוד
תורה. (ברכות מ"ז:) חיזו ע"ה
רנ"י אומר כל שיש לו בנים ואינו
מגדלם לת"ת ובמס' פסחים (סס)
קא

משפטים שאמר ליה הקב"ה לאיוב
מה אתה רולה עניות או יסורים א"ל
אני מקבל כל היסורים שבעולם ולא
עניות וכו' עי"ש והיינו משום

דהמלפא לשלחן

חזירו חיינו אינם

חיים כדאיתא

(במס' ביצה ל"ב:)

ועיין (ברכות ו:) כיון שנלטרך אדם
לבריות נעשה פניו ככרוס וכו' רבי
אמי ור' אחי אמרי כאילו נידון באש
ובמים וכו' ע"ש ומשום הכי נקט
מחנק ועי' מעשי תורה לרבינו
הקדוש (פ"ו) ונוסחא אחרינא מלאתי
חבחר רעב לנפשך והיא גירסא
נכונה והיא כהאי דאיתא (במס'
פסחים קי"ב.) ובמעשי תורה (סס)
עשה שבתך חול ואל תלטרך לבריות
(ועיין ב"ב ק"י.) וירושלמי (ברכות
פ"ט ה"ב) ובמדרש שה"ש (פ' ב')
מי הביאך הלום ומה אתה עושה
בזה ומה לך פה אמרו לו לאו ממש
קא אתית דכתיב ביה אל תקרב
הלום וכו' תעשה כהן לעכו"ם אמר
להם כך מקובלני מצית אבי אבא
לעולם ישכיר אדם עלמו לע"ז ואל
ילטרך לבריות והוא סבר לעכו"ם
ממש ולא היא אלא ע"ז עבודה
שורה לו כדאמר ליה רב כהנא
כמוס כבילתא בשוקא ושקול אגרא
ולא תימא גברא רבא אנה וזילא בי

קא חשיב לה בכלל המנודים לשמים :
 יכי בשבילם תזכה לחיי עולם הבא .
 במס' שבת (קכ"ו.) איתא ששה דברים
 אדם אוכל פירותיהן בעוה"ז והקרן
 קיימת לעוה"ב
 וכו' והמגדל ציוו לת"ת ועי' (פסחי'
 דף קי"ג.) אר"י
 משום רשב"י
 שלשה מכות לי
 העוה"ב ואחד
 מהם המגדל ציוו לת"ת ועי' ברכות
 (דף י"ז) נשים צמאי זכין באקריוי
 צנייהו וכו' ובמדרש (תנחומא פ' לו)
 הנותן ממונו ללמד תורה לבנו בשביל
 הממון שהוא נותן ללמוד זוכה לחיי
 העוה"ב וע"ש ומדקאמר כאן
 באזהרתו כי בשבילם תזכה לחיי
 העוה"ב ולא קאמר כי בשביל זה
 וכו' נראה מרמזו נמי זאת אשר
 מלבד זכות המלוה עלמה אבל גם
 בסבת הצנים יזכה לבוא לעוה"ב
 וכהאי (דסנהדרין ק"ד.) צרא מזכה
 אבא ועיין זוה"ק (וירא קט"ו.)
 בר נש דזכי לצנין בהאי עלמא זכי
 בהו למיעל צפרגודא בעלמא דאתי
 בגין דההוא צרא דשביק בר נש וזכי
 ביה בעלמא דא חיהו יזכי לעלמא
 דאתי וזכי לאעלא ליה נחלת ה'
 ובגין כך הנה נחלת ה' צנים שכר
 פרי הצנין מאי נחלת ה' דא ארץ

החיים מאן אזכי ליה לבר נש צנים :
בג "בני הוי זהיר באשתך מחתנה
 הראשון . (פסחים קי"ג)
 ומפרש התם מאי טעמא רב חסדא
 אמר משום ערוה
 רב כהנא אמר
 משום ממון הא
 והא איתנייהו ועי'
 צפי' רש"י שם .
 ועיין קדושין (דף
 י"ב: פ"א:) ובמס'
 בני
 *תמנהו אפטרופוס בביתך :
 בני
 *כ"א תמנה

צ"ב (דף ל"ח ע"ב) : יואל תמנה
 אפטרופוס צביתך . כל"ל וכן הוא
 הנוסחא בההשתק שבספר שבט מוסר
 (פ' ט"ז) ואפילו באינש דעלמא
 קאמר וכן הוא מפורש (במס' ברכות
 ס"ג.) ושם נתבאר תניא רבי אומר
 אל ימנה אדם אפטרופוס בתוך
 ביתו שאלמלא לא מינה פוטיפר את
 יוסף וכו' ע"ש ועיין בירושלמי
 כתובות (פ"א ה"ח) א"ר זעירא
 מתניתא אמרה אפילו כשרין מוזין
 דתני אפילו חסיד שבחסידים אין
 ממנין אותו אפטרופוס על עריות
 עוד (שם) ריש המדיר ויעמיד פרנס
 ומשני רשות ציד האשה לומר אי
 אפשר להתפרנס מאחר אלף מיד
 בעלי ועיין עוד בצלי ריש פ' המדיר .
 וגסחא הישנה אל תמנהו היינו לחתנה
 אף לא לפרנסתה ורק על תהלוכות
 הבית לא ימנה את חתנה :

בני